

WERINON

Historische Kring • Nederhorst den Berg

— Oktober 2017 • Nummer 94 —

HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Bestuur

<i>Voorzitter</i>	Vacature
<i>Interim-voorzitter</i>	Ton Kuijs, Kooikerboog 3 1394 ND NdB, tel. 0294-253443
<i>Secretaris</i>	Ans Baar, Torenweg 9 1394 EA NdB, tel.06-13854825
<i>Penningmeester</i>	Petra van 't Klooster, Overmeerseweg 60 1394 BE NdB, tel. 0294-251564
<i>Lid</i>	Corry Schoordijk, Vincent van Goghstraat 6 1394 EC NdB, tel.0294-253119

Redactie

Gerard Baar, Zoddeland 26
1394 KR NdB, tel. 0294-254368

Kees Joustra, de Biezen 19
1394 LR NdB, tel. 0294-254039

Bert Kieboom, Blijklaan 14
1394 KB NdB, tel. 0294-257153

Fotobewerking

Teus van de Kemp, tvdkemp1@kpnmail.nl

Vormgeving

Theo Cozijn, Hinderdam 17
1394 JB NdB, tel. 0294-254492

Computer- en website-beheer

Franck van Zijl, Vaartweg 12
1394 GL NdB, 0294-253147

Herman Schilder, musicher@hotmail.com

Webmaster

Joop Hennis

Lidmaatschap

€ 17,50 en € 22,50 buiten Nederhorst den Berg,
per persoon per jaar, incl. Werinon.
bankreknr. NL30 RABO 0328 2241 38

Informatie en Documentatie

Donderdagavond van 19.30 tot 21.30 uur.
Sociaal Cultureel Centrum 'DE SPOT', Blijklaan 1, NdB

E-mail: HKNDb

info@historischedkring.nl

Internetadres

www.historischedkring.nl

ISSN 1389-319X

Rabobank

Foto omslag:

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Rabobank

De heren Cor en Wiggert Kroone lieten zich niet van huis en haard verjagen in mei 1945. De foto is natuurlijk uit een roeiboort genomen. (Foto: Teus van de Kemp)

Opgericht januari 1988

Jaargang 26

Oktober 2017, nummer 94

Inhoud

Van de redactie	<i>Gerard Baar</i>	2
Mededelingen en berichten	<i>Ans Baar</i>	3
Na landverlies weer eens aanwinst	<i>Gerard Baar</i>	5
De Kerstgroep van de Heilige Maria-Hemelvaartkerk	<i>Rob Stalenhoef</i>	9
Tussen hel en hemel	<i>Bert Kieboom</i>	10
Groot feest aan de Platanenlaan	<i>Gerard Baar</i>	13
Jonkheer Ridder Godard van Reede was heel even terug	<i>Gerard Baar</i>	14
De geschiedenis van 'The Golden Crown'	<i>Kees Joustra</i>	16
Ronde van Overmeer (deel 2)	<i>Mark Hilberts</i>	21
Blikslager Kolman bouwde bedrijf van roodkoperen wandlampen uit tot veelzijdige metaalwarenfabriek	<i>Leen Houtop</i>	25
Rondje Horstermeer	<i>Kees Joustra</i>	27
Merwedekanaal (7)	<i>Gerard Baar</i>	29
De excursie naar Vinkeveen	<i>Gerard Baar</i>	32
Zeilvereniging 'De Spiegel', later WSV 'De Spiegel' (Slot)	<i>Gerard Baar</i>	34
Kraamzuster Grada Nieuwendijk (1888-1968)	<i>Gerard Baar</i>	38
De Reevaart	<i>Gerard Baar</i>	39
De wederwaardigheden van de laatste van der Horst, Alfer VI en zijn nageslacht in Varik	<i>Els N.G. van Damme</i>	40

We naderen de honderdste uitgave! De toekomst ligt open. Werinon 94 kan weliswaar niet praten, maar de gebruikte letters vormen een groot aantal zinnen waarover gesproken kan worden.

Dat brengt hopelijk mensen op het idee eens een aanvulling te geven op verschenen artikelen! Om een voorbeeld te geven, ik sluit de reeks WSV de Spiegel af met de perikelen rond het behoud van de sluis. Als er bij iemand die het leest toevallig wat leuke anekdotes te binnen schieten, hoop ik dat hij of zij niet schroomt de pen te pakken. De digitalisering binnen de Kring gaat onverdrotten door. Teus van de Kemp heeft onlangs zijn 3000ste foto op de website gezet. Het is zelfs mogelijk alle foto's waar u op staat en genoemd wordt op te roepen. U hoeft simpelweg uw naam maar in te tikken.

De HKN heeft een heel makkelijk internetadres: www.historischekring.nl

Wat bieden wij deze keer in gedrukte vorm? Om te beginnen sluit Mevrouw Els N.G. van Damme haar intensieve zoektocht naar de familie Van der Horst af. Zij hadden kasteel Nederhorst een paar eeuwen in bezit. Kees Joustra zocht de mens achter het Chinese restaurant The Golden Crown aan de Overmeersweg. Bert Kieboom schrijft zijn verbazing over de sluis Het Hemeltje van zich af. Rob Stalenhoef belicht de geschiedenis van de kerstgroep die ieder jaar buiten de kerk van de H. Maria Hemelvaart wordt opgesteld. De groep krijgt dan bekijks van alle gezindten. Het is trouwens zo weer Kerstmis! We besteden aandacht aan de Horstermeer, want dat meer is dit jaar al 135 jaar droog. Vandaar de foto op de omslag. De inundaties aan

het begin en het einde van WOII en hevige regenval in 1987 zorgden weliswaar voor een onderbreking, maar het motto was steeds “wij worstelen en komen boven”. In ‘Na landverlies...’ komt dat aan de orde. De bewoners hebben in augustus feestgevierd, wij liepen in juni met wat geïnteresseerden in een opwelling de hele Horstermeer in de rondte. Leen Houtop zocht de geschiedenis na van Afriko, een fabriekje achterin de polder en opgericht door Kolman, blikslager van beroep.

Voetbalclub Nederhorst komt ook even in beeld vanwege haar 50-jarig bestaan. Verder is wonen langs de Vecht aantrekkelijk gebleven door de aanleg van mijn stokpaardje... het Merwedekanaal. De opening vond 125 jaar geleden plaats maar het kanaal was daarna aan tig veranderingen onderhevig. We kunnen vlak in de buurt zien hoe de techniek sinds die tijd met sprongen vooruit is gegaan. Bij de sluis van Nigtevecht wordt de nieuwe fietsbrug in elkaar gezet, waarna hij zo naar zijn gereedgemaakte plek gevaren gaat worden. Een ontwikkeling die toch voortkomt uit de vindingrijkheid van onze voorouders. Ik verwijs u verder naar de Mededelingen want er ligt iets in het verschiet. 20 April 2018 komt er een lezing over Peter de Grote en Petersburg. De Belgische professor Waegemans uit Leuven gaat dat doen, samen met de heer Donga van Het Brants Rushofje. U hangt ongetwijfeld aan hun lippen. Qua stijl lijkt Waegemans op Herman Pley, zodat u zich niet zult vervelen. ■

PROGRAMMA 2017

---

3 November – Lezing ‘Vervoer in vroeger tijden’, door Maarten Bootsma en Willem Mooij uit Loenen aan de Vecht

---

Aan de hand van foto’s en prentbriefkaarten laten Maarten en Willem de tijden van vroeger herleven. Alle vormen van vervoer komen aan de orde en ook de ongelukken die in het verleden soms plaatsvonden. Niet alleen wordt gemotoriseerd vervoer getoond maar ook vervoer over water, de trein, de hondenkar, handkar, fiets en paard en wagen zullen de revue passeren.

De lezing wordt gehouden in de Bergplaats, aanvang 20.00 uur.

PROGRAMMA 2018

---

9 Februari – jaarvergadering met lezing ‘Nederland en Amerika’ door Gert Tetteroo, directeur Spoorhuis Vinkeveen en Stichting Henry Hudson 500

Gert Tetteroo neemt ons mee naar de oorsprong van de Verenigde Staten, het begin van het moderne New York en de daaraan gekoppelde VOC-mentaliteit. Een met interessante anekdotes en vele illustraties gelardeerd verhaal met de nadruk op de Hollandse inbreng in wat nu de kern van de Amerikaanse wereldmacht vormt. Spreker volgt het spoor terug: ‘wat is de Nederlandse nalatenschap in de stad die aanvankelijk Nieuw Amsterdam heet?’ Hoe Henry Hudson, Peter Stuyvesant, Griet Reyniers, Asser Levy, Manuel de Gerrit de Reus, Catalina Tricot en hun tijdgenoten wereldgeschiedenis schreven.

De lezing wordt gehouden in de Bergplaats, aanvang 20.00 uur.

---

14 April – Stadswandeling Weesp met bezoek fort aan de Ossenmarkt

---

De excursie start met een ontvangst/rondleiding in het Fort aan de Ossenmarkt. Daarna gaan we onder leiding van de voorzitter van de Historische Kring Weesp, de heer Cees Pfeiffer, een wandeling maken door het historische centrum van Weesp.

---

20 April – lezing over de buitenplaats Petersburg en Tsaar Peter de Grote door Prof.dr. E. Waegemans en Dr. H.C. Donga, voorzitter regenten van het Van Brants Rus Hofje

---

Het betreft een lezing aan de hand van een op initiatief van de heer Waegemans recent verschenen monografie Petersburg, Roem der Hoven, over de geschiedenis van het buiten en de tuin van Petersburg aan de Vecht, waarvan ons lid, Claudette Baar-de Weerd en de heer Donga mede-auteur zijn.

In 1709 kocht de schatrijke Amsterdamse koopman Christoffel Brants een buitenplaats aan de Vecht bij Nederhorst den Berg. Brants had zijn kapitaal vergaard met de handel op Rusland en was daar tot de intimi van tsaar Peter de Grote gaan behoren. Uit bewondering voor de Russische heerser noemde hij zijn buitenplaats Petersburg. Een voor hem indrukwekkende gebeurtenis moet de ontvangst van de tsaar en tsarina op Petersburg zijn geweest. Brants werd in de Russische adelstand verheven. Hoewel het buiten nog een tijd als zomerverblijf dienst bleef doen, ging de eens zo indrukwekkende buitenplaats aan het begin van de negentiende eeuw verloren.

Mededelingen en berichten (vervolg)

Toch leeft de herinnering aan Petersburg voort. De lezing spitst zich dan ook toe op de relatie tussen de Tsaar en Brants en waarom Petersburg zo'n onuitwisbare indruk heeft achtergelaten.

Mei-juni - Op herhaling naar Vinkeveen

Aangezien de boot ons tijdens de vaartocht in mei 2017 in de steek liet, gaan we het in 2018 nog een keer overdoen. Naast een vaartocht over het Demmerikse deel van de Vinkeveense plassen staat een bezoek aan de molen in Wilnis op het programma.

Spoorhuis Demmerik wordt weer een sieraad.

Actuele informatie over de activiteiten volgt via onze site www.historischekring.nl, of via uw (opgegeven) e-mailadres, het weekblad Wijdmeren en zoveel mogelijk in de Gooi en Eemlander.

Nieuwe webmaster

Joop Hennis heeft zich spontaan aangemeld als webmaster. Door zijn enthousiaste inzet en de prima samenwerking met de maker van de site Tom Baetsen, beschikken we over een site met actuele informatie, documentatie en een uitgebreide foto-collectie. Een regelmatig bezoek aan de site is dan ook een aanrader!

Spoorhuis Demmerik, de spreker woont boven.

Inleveren van kopij voor Werinon Nr. 95 kan tot 1 februari 2018

info@historischekring.nl

Gebak symboliseert Horstermeerfeest

Een groot deel van de inwoners van de Horstermeer had daartoe tevens hun toegangsbruggen van een feestelijk tintje voorzien. In een grote tent op het land van Voshaart had Teus van de Kemp bovendien weer een tentoonstelling ingericht van al zijn in de loop der jaren verzamelde foto's

van de bewoners van deze bijzondere polder. Dit keer aangevuld met opnames van vorige feesten. De gesprekken waren niet van de lucht. Het gebakje diende niet als hoofdprijs van de 'Mudrace' want voor het eten moet je altijd je handen wassen... Een biertje had gekund.

Na landverlies weer eens aanwinst

Gerard Baar

Spelevarend in mei 1945.

Jongens Strijbis weer aan het werk in 1946. (witlofoogst)

Overall langs de Bergse wegen stonden in 2012 borden waarop het getal 130 het eerst in het oog sprong. Dit jaar was het alweer 135 jaar geleden. De bewoners van de Horstermeer lieten toen weten dat hun polder al zoveel jaar droog was. Vanaf 1882 kromden 400 polderjongens hun ruggen om gestalte te geven aan de indeling van het nieuw gewonnen land binnen de gemeentegrenzen van Nederhorst den Berg.

Met spade, schop en kruiwagen brachten ze een stelsel van sloten en tochten aan voor de toekomstige bewoners. Onder de werkers zaten zowel stekers als schepers. Die werkwijze hield in dat de een aan de ander de uitgegraven grond door gaf totdat de vereiste diepte van de sloten bereikt was. De kruiwagens die ze daarvoor gebruikten, hadden houten wielen met ijzerbeslag.

Die kruiers en gravers aten als dijkers; toch bleven ze constant hongerig. In hun schaarse vrije tijd zaten ze achter het rijkelijk aanwezige wild binnen hun werkgebied aan. De toenmalige burgemeester van Nederhorst den Berg, Schottelink, klaagde daarom bij de autoriteiten dat hij een mannetje te kort kwam. Eén dorpsveldwachter vond hij gewoon te weinig om ook nog eens de orde in dat verre buitengebied te handhaven.

Er komt zicht in de indeling

Intussen vorderden de werkzaamheden gestaag. Dat kwam mede doordat de dijken van de in 1629 mislukte eerste drooglegging intact gebleven waren. In 1883 kon al het eerste koolzaad op de droog gevallen grond geogst worden. De door de enige eigenaar, H.C. van der Houven van Oordt, in 1882 opgerichte 'Maatschappij tot Exploitatie van de Horstermeerpolder' nam de uitgifte van het gewonnen land in handen. Aan het einde van datzelfde jaar was het machinegebouw voor het benedenstoomgemaal (hier wordt de Oude Machine aan de Machineweg mee bedoeld) onder dak en een van de twee stoomketels geplaatst. Dit gemaal ging het water de Blijkpolder in spuien. Het halverwege de Overmeerseweg gebouwde bovenstoomgemaal maalde het vervolgens weer de

Reevaart in. Die trapsgewijze bemaling bleek niet goed te werken. Daarom kwam er in Overmeer op de plek van de oude sluis naar de Horstermeer rond 1895 een nieuw stoomgemaal in gebruik dat in 1910 een dieselmotor kreeg. Het had al die tijd heel wat fossiele brandstof gekost, gezien het eerste weekrapport uit het stookjaar 1895 van de Oude Machine. Van 29 december tot 4 januari joeg de stoommachine er bijna 200 hl steenkool doorheen, tegen slechts acht liter machineolie. Stoommachines liepen wel heel soepel, de drijfriemen waren het belangrijkste onderdeel. Volgens een gids van het Cruquiusmuseum in de Haar-

Herdenkingskruis voor de inundatie in mei 1945.

eindelijk nam in 1924 het nieuwe gemaal “De Hoek”, dat aan het begin van de Middenweg staat, de bemaling tot de dag van vandaag over. Het wordt nu natuurlijk wel elektrisch aangedreven.

De migranten druppelden binnen

De polder bestond in de eerste jaren voor een deel uit weiland. Op andere stukken, bestemd voor akkerbouw, groeide naast koolzaad ook rogge. De boerderijen waren van het Noordhollandse type, de zogenaamde stolpen. Met geld van Frederik van Eeden begonnen enkele tuinders uit Friesland en West-Friesland op ‘Nieuw Harmonie’ met grove tuinbouw.

Het Horstermeertheater, ‘De Meerkoet’ voor toneel, muziek en onderricht in haar nadagen.

lemmermeer was het uiteindelijke rendement van zo’n machine een schamele drie procent van de ingebrachte energie. Indien beurtschipper Van Emmerik de kolen heeft aangevoerd, had hij daar een geweldige dagtaak aan. De vaarroute was een paar jaar eerder wel korter geworden, want zijn boten konden sinds 1892 vice versa door de sluisen van Nigtevecht naar de Amsterdamse haven. Uit-

Deze vestiging was een dépendance van Walden in Bussum. De eerste afnemer was F.P. Welle van Stilhorn (op het Kleine Eiland), die behalve een eigen tuinderij ook een groentewijk in Amsterdam had. De kolonie hield echter kort stand; binnen een paar jaar gingen de meeste deelnemers hun eigen weg. S. Andela, Nanne de Boer en een paar anderen bleven in de Horstermeer. Na hen stroomden steeds meer tuinders de polder binnen, die allemaal hun specifieke teelt meebrachten. De uit West-Friesland gemigreerde tuinderszonen verbouwden bijvoorbeeld alle soorten kool. Die kennis hadden ze van huis meegenomen. Anderen deden weer in vroege aardappelen met waspeen als nateelt. De Horstermeerpolder groeide in de loop der jaren uit tot de ‘Groentetuin van het Gooi’. Onder leiding van pionier D.O. de Vries

D.O. de Vries op de, mede door zijn volhouden, opgerichte veiling van Hilversum.

richtten twintig tuinders in 1910 de 'Coöperatieve Veilingvereniging Hilversum en Omstreken' op.

Een gemêleerd gezelschap

De geslaagde droogmaking trok mensen van allerlei gezindten aan. Ze hielpen elkaar echter op alle fronten en vormden een hechte gemeenschap. Het dorp had zo zijn bedenkingen over sommige – in hun ogen – vreemde nieuwelingen. De anarchisten, communisten en socialisten die zich in het nieuwe land vestigden, konden lang niet altijd op de sympathie van de Bergers rekenen.

De nieuwe bewoners lieten zich hierdoor niet beïnvloeden en gingen hun eigen gang. Ze hielden lezingen, speelden toneel in hun zelfgebouwde theaterschuur en nodigden zelfs sprekers uit. Hoe de goegemeente over de Horstermeer dacht, blijkt wel uit een vraag die de burgemeester van Winkel (Noord-Holland) in 1912 per brief aan burgemeester Heerman stelde over een dienstweigeraar! (Wer. 93) De Snip aan de Sniplaan

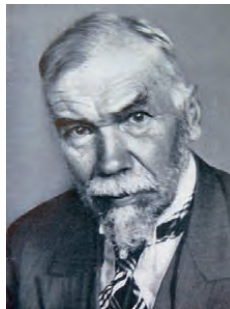
en stoken van een kampvuur hoefde initiatiefnemer De Meijer toentertijd nog geen vergunning aan te vragen.

Net als overal... afvallers

Niet iedereen slaagde erin zich te handhaven. Grond laat zich niet dwingen. Vooral menig fijntuinder uit het Westland schijnt het niet gered te kunnen hebben. Het onkruid schoot op veel plekken de grond uit. De meest markante Horstermeerder, D.O. de Vries, trof in die beginjaren toevallig een mooi te bewerken stukje grond. Zou dat er misschien toe hebben bijgedragen dat hij

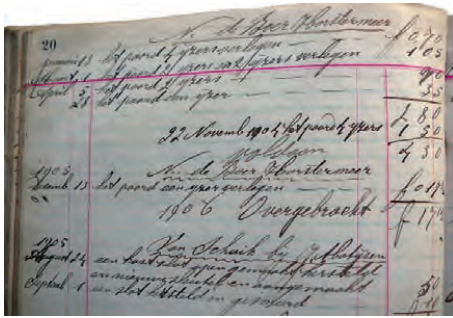
een niet aflatende strijd kon voeren om de Horstermeer vooruit te helpen?

Vanaf begin jaren dertig ging het heel weinig tuinders voor de wind. Hoge polderlasten en de beurskrach van 1929 bracht een groot deel van die noeste werkers in de problemen. Weersafhankelijkheid, gereleerd aan veilingopbrengsten maakten het er niet makkelijker op. De gemeente Nederhorst den Berg moest vaak bijspringen,

Frederik van Eeden. (Walden in Bussum en Nieuw Harmonie in de Horstermeer)

gezien een door wethouder Nieuwendijk ondertekende brandbrief aan de Rijksoverheid. Bovendien vermeldde hij dat de gemeente naast al die sabbelende kleine zelfstandigen nog eens 54 werklozen in alle denkbeeldige beroepen telde. Er kwam midden jaren dertig wel van staatswege een fonds tot stand waaruit landarbeiders geld konden lenen om als tuinder voor zichzelf te beginnen.

Rekening van hoefsmid Jan van Benschop aan de Voorstraat voor Nanne de Boer, een van de eerste volgelingen van Frederik van Eeden op Nieuw Harmonie.

Op en neer

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog liet Defensie de polder als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie gericht onderlopen tot een bepaald peil. De schade aan het gewas was groot. Op 15 april 1945 inundeerden de Duitsers de Horstermeer totaal. Het water stond meer dan drie meter boven het polderpeil. Enorme schade natuurlijk, maar de bewoners rechtten de rug en gingen er tegenaan.

Tot begin jaren zeventig hield de tuinbouw met vallen en opstaan stand, mede dankzij de investering in verrolbare kassen. Daarna schakelde een deel van de tuinders over op bloementeel. Wie geen opvolger had zocht ander werk. De proeftuin van Philips Duphar in 's Graveland

bodde menigeen vast werk. Een enkeling ging stug verder op de koude grond. Op de drassige grond van Staatsdomeinen verscheen in 1950 het Nera-gebouw, omringd door een woud van masten. De natte bodem in die hoek van de polder bleek uitermate geschikt voor de plaatsing van ruitantennes. De komst van de Nera was een uitkomst voor de hoge polderlasten, maar wel het gevolg van een voor de oorlog in gang gezet mislukt project in het kader van de werkverschaffing (de DUW).

Een langzame metamorfose

Tegenwoordig ziet de Horstermeer er gelikt uit. Het laatste oude huisje is onlangs afgebroken. Er is nog één tuinder actief, plus een paar boeren. Het industriepark Nieuw Walden zorgde voor nieuwe bedrijvigheid. De meeste huizen hebben mooie tuinen en er staan veel meer bomen dan vroeger! Bomen zijn van oudsher vijanden van groentekwekers!

De strijd tegen het water duurt onverminderd voort. Kwelwater blijft een plaag, maar zorgt wel langzaam voor ontzilting van de bodem. Verder blijft het afwijken van het peil van 3,45 meter onder NAP voor de bewoners onbespreekbaar en bij het horen van de woorden plasdras gingen tot eind 2016 hun haren al helemaal overeind staan. Tegen het einde van dat jaar is uit dat plan definitief de angel getrokken. De bewoners zijn door de rechter niet in het gelijkgesteld over het door hen aangevochten peilbesluit.

De afgelopen zomer hebben bijna alle bewoners op de bekende wijze de droogmaking gevierd. Over vijf jaar is er beslist wéér een groot feest! ■

De Kerstgroep van de Heilige Maria Hemelvaartkerk

Rob Stalenhoef

De kerstgroep van de parochie is een bijzondere: Het is nl. een ontwerp van de 'grote' architect Pierre Cuypers. Hij leefde van 1827 tot 1921 en richtte in 1853 in Roermond een atelier voor kerkelijke kunst op, samen met Frans Stoltzenberg. De architect van deze kerk, Y. Bijvoets, was een leerling van hem.

Pierre Cuypers.

De Kerstgroep van de Heilige Maria Hemelvaartkerk.

In de neo-gothische kerstgroep heeft Bijvoets twee zelfportretten verwerkt: Het Jozefbeeld vertoont zijn voorkomen op 35-40 jarige leeftijd: De oude herder verbeeldt hem als ongeveer 70-jarige. Daaruit kunnen we afleiden dat de groep omstreeks 1900-1910 is ontworpen. De groep moet tijdens het pastoraat van Van de Burg (in 1925 overleden) zijn aangeschaft. Pastoor De Wolf volgde hem op. Deze zielherder had een veel modernere smaak, dat blijkt o.a. uit de uit 1930 daterende jubileumramen.

De beeldengroep is zeer fraai van vorm en detaillering, waarbij opvalt dat het Mariabeeld van de minste kwaliteit is, terwijl zij toch de patroonheilige van de

parochiekerk is. Het beeld van het Jezus-kindje is in 2010 door een onverlaat ontvreemd en later ergens in het dorp onherstelbaar beschadigd terug gevonden. Het nieuwe kindje, een fraai exemplaar, kwam bij een antiekhandelaar vandaan.

De kerstgroep stond voorheen altijd opgesteld in de Jozefkapel,

rechts van het hoofd-altaar in een grote, hoge rieten stal. Pastoor Groot vond het maar een 'koek-en-zopie' toestand. In 1949 zorgde de nieuwe Jozeftroon voor de verbanning van de stal naar een plaats achterin de kerk, precies onder de namen van de voormalige pastoors. In het stalletje, een klein en laag bouwsel, was voor de os en de ezel geen plaats.

Die situatie veranderde in 1954 onder het bewind van pastoor Rutten. Hij plaatste de groep weer in de Jozefkapel. Het grote beeld van St. Jozef werd daartoe weggehaald en de kaarsenbak en bloemenplank losgeschroefd van de troon. Het baldakijn diende tot 'stal' en de groep werd op kunstzinnige wijze opgesteld. Het was een zeer fraai geheel, een ontwerp van de kunstenaar Meddens uit Hilversum.

Pastoor Rutten sprak de wens uit dat er eens drie koningen aan de groep zouden worden toegevoegd.

Pastoor Neefjes vond in 1956 de hele toestand maar niks. Hij liet een groep parochianen een huisvlijtkerstgroep met aangeklede beeldjes maken. De grote kerstgroep raakte hierdoor overbodig, maar iemand kwam op het idee haar buiten op het gras bij de Kom (de vijver) te plaatsen. Later werd er een grote stal op het grind geplaatst, rechts van de kerk. Uiteraard hadden de weersomstandigheden vrij spel en de kostbare gipsen beelden bleken erg kwetsbaar.

Tijdens een strenge winter bevroor de 'groene herder met het broodje'. Hij was middendoor, maar Peter van Schaik hersteld hem vakkundig. Later werden de beelden tot drie keer toe in de matte parketlak gezet om ze te beschermen.

Tot op vandaag de dag wordt de groep jaarlijks buiten opgesteld.

Bij de grote kerkrestauratie rond het jaar 2000 schafte het kerkbestuur voor het kerkinterieur een kerstgroep van de fa. Slabbinck aan. De 'staak-

beelden' werden door 'Gods kleermaker' Jaap Vernooy aangekleed. De 'huisvlijtgroep' moest noodgedwongen wijken.

Eind 2016 ging eindelijk de wens uit 1954 van pastoor Rutten in vervulling, de drie koningen kwamen de groep completeren. Gipsen beelden van de groep Cuypers bleken niet meer in de markt te zijn (te zeldzaam en te kostbaar). Het zijn kunststof beelden geworden, geïmporteerd uit de Filipijnen. Na beschildering bleken zij prima bij de oude gipsen beelden te passen. Pastoor Rutten kan rustig slapen. ■

Tussen hel en hemel

Bert Kieboom

Schutsluis 't Hemeltje kan weer kwart eeuw vooruit

Wie Nederhorst den Berg in of uit rijdt, valt wellicht de naam 't Hemeltje op, in heldere letters geschilderd op het brugwachtershuisje van de schutsluis aan de zuidkant van het dorp.

Eind 2016 was de ruim tachtig jaar oude constructie aan een opknapbeurt toe. *"'t Hemeltje kan weer 25 jaar vooruit"*, zei uitvoerder Gert Wingelaar trots toen zijn mensen op 14 december 2016 na slechts vijf en een halve week het karwei hadden

geklaard. Er viel heel wat te kalefateren aan de aanslaglijsten van de sluisdeuren, waarna het aannemingsbedrijf bovendien de houten deuren moest breeuwen om de kieren tussen de planken met touw en teer waterdicht te maken. Soms moest in de weekeinden worden doorgewerkt, meldde het Weekblad Wijdemeren op 11 januari 2017.

Waarom, in hemelsnaam, heeft zo'n prozaïsch object zo'n romantische naam? De sluis kwam tot stand in 1936, toen onder regie van ene ingenieur Anton Mussert

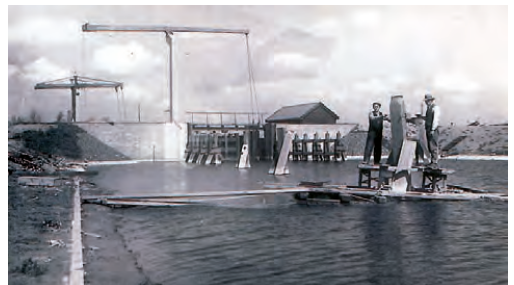
Dit is de in 1934 gesloopte boerderij 'Het Hemeltje' die precies op de plek stond waar het Hilversums kanaal in de sluis uitmondt. Hier was in 1889 de eerste bijeenkomst van de Doleanten.

het Hilversums Kanaal was gegraven. Dit kanaal had Hilversum nodig om bouw- materiaal aan te kunnen voeren voor haar uitbreiding 'Over het Spoor'. De vrachtschepen konden na geschut te zijn naar de speciaal voor dit doel aangelegde 'Nieuwe Haven' varen om gelost te worden. Een korte inventarisatie leert dat in de buurt drie boerderijen hebben gelegen: 't Hemeltje, het Vagevuur en de Hel, die voor de ontwerper van de sluis konden dienen als mogelijke naamgevers. Hoewel het tussen de sluismuren in de drukke zomermaanden soms tot helse taferelen kan komen, leken niet al die benamingen even geschikt voor de sluis. Vandaar dus 't Hemeltje.

Hemelen

Erg origineel is die naam nu ook weer niet, want het wemelt in Nederland van die hemeltjes, vooral boerderijen en herbergen. Dat gelovige boeren hun erf zo noemden ligt voor de hand en voor

gezellige herbergen klinkt het ook niet slecht. Maar of alle naamgevers in historisch perspectief gezien er veel bij nagedacht hadden toen zij voor dat al eeuwen gebezigde woord hemeltje kozen, staat te bezien. Een befaamd, zeventiende-eeuws bruin café in Bloemendaal, waarvan de geschiedenis terug gaat tot 1642, schijnt de naam 't Hemeltje gekregen te hebben van de klandizie. In de gelagkamer beneden kwam het gewone volk en boven 'hemelde' de gegoede burgerij, met spijs, drank en misschien vrouwen.

Het plaatsen van de laatste dukdalf in 1936. Links onderaanemer Toon de Groot, hij was nóóit voor een kleintje vervaard.

Bierproeverij

Slecht nieuws over 't Hemeltje kwam op 1 januari 2001 uit Volendam, waar bij de beruchte nieuwjaarsbrand veertien jongelui om het leven kwamen en tientallen voor het leven verminkt raakten. Veertien jaar later kreeg het café een nieuwe bestemming.

In de middeleeuwse Commanderie van St. Jan te Nijmegen zetelt de stadsbrouwerij De Hemel, te deftig voor een kleinwoord blijkbaar, die, naar de uitbaters adverteren, de 'hemelse of helse proeverij van bieren' mogelijk maakt.

Verder kennen we een fort 't Hemeltje bij Houten aan de Kromme Rijn, café's in Ulft en Montfoort, een tuinderij in Bemmelen ('actief in de teelt van granen, peulvruchten en oliehoudende zaden') en een inloophuis voor dak- en thuisloze mensen in Eindhoven, om nog maar iets te noemen.

Hemmekensbelt

Maar wat is nu de meest waarschijnlijke herkomst van de naam? Een zeer oude geschiedenis kent het landgoed Bathmen 't Hemeltje, aan de zuidrand van het Overijsselse Salland. Uit stukken van 10 december 1625 blijkt dat daar vader en zoon Jan en Jasper Hemmekensbelt woonden.

Een belt is een verhoging in het landschap en voor 'hemmekens' moest je dus omhoog kijken. Ze waren pachtboeren en hadden hun naam vermoedelijk ontleend aan een oude herberg, die in de

middeleeuwen op het landgoed moet hebben gestaan. Iets later in dezelfde eeuw is in bewaard gebleven documenten ook sprake van Erve 't Hiemeltje, wat verwijst naar zo'n herberg, want er waren twee vuursteden in het pand, meldt de briefschrijver.

Heymaal

Een van de interessantste verklaringen komt uit de buurtschap Doornik in de Betuwe. Bij een dijkdoorbraak in 1799 verdrongen zeventien mensen en kwamen de kerk en achttien huizen onder water te staan. De Heer van Doornik gaf de getroffen bewoners een nieuwe plaats om te wonen: de Pas. Een van de huizen daar heet nu nog 't Hemeltje, genoemd naar een voormalige herberg aan de dijk, op de plaats waar mensen vroeger terecht stonden.

De naam zou komen van het middeleeuwse woord 'heymaal', dat gerechtsplaats betekent. De straffen in die tijd waren niet mals en de rechters schroomden zelfs niet om boosdoeners desnoods een kopje kleiner te maken. Hemel en hel komen zo toch wel heel dicht bij elkaar te liggen.

Een uitvoerig artikel over het graven van het Hilversum-Vecht kanaal, waarbij de ontwerper van de schutsluis al de naam 't Hemeltje gebruikte (naar de boerderij die op de plek van de sluis lag), is te vinden in Werinon 72, blz. 91-95. ■

Groot feest aan de Platanenlaan

Gerard Baar

VV Nederhorst, de voetbalvereniging die in 1967 deze naam aannam na de fusie tussen de clubs ASV Avance en RK VBO, vierde deze zomer op uitbundige wijze het feit dat die baanbrekende beslissing al weer vijftig jaar geleden was genomen.

Het vlaggenschip is nooit landskampioen geworden, maar het mag zich troosten met het feit dat haar speelvelden in het mooiste dorp van Nederland liggen.

Wij lazten dat uit de mond van Colin Vlaar, oprichter van een kledingmerk, die bovendien het shirt van Nederhorst omtoverde tot misschien wel een hebedingetje.

COLIN VLAAR (25)
OPRICHTER VAN
EEN KLEDING-
MERK EN
EEN SKATECAFÉ

foto VALENTINA VOS
tekst LISANNE ONDERWATER

Is dat een voetbalshirt? 'Ja, van de voetbalclub van een vriend uit Nederhorst den Berg, het mooiste dorp van Nederland.'

Je hebt een eigen kledingmerk: Do Ya Feng. 'Ik had eerst een kantoorbaan, maar daar verveelde ik me. Ik wilde samen met vrienden iets moois maken waarin ik mijn creativiteit kwijt kon. Daarom begon ik op mijn 20ste een kledingmerk en heb ik nu met vrienden het SkateCafé in Amsterdam-Noord gebouwd.'

Hoe kreeg je dat voor elkaar? 'In Breda hielp ik skateparken bouwen. Dat vond ik te ver van huis want ik woonde toen in Beverwijk, waar ik bij Strandpaviljoen Timboektoe werkte. Nu woon ik sinds drie jaar in Amsterdam. Hier werkte ik als meubelmaker in de laswerkplaats van een vriend. We hebben de tribune gebouwd voor bioscoop FC Hyena in Amsterdam-Noord. Toen ik daar aan werkte, fietste ik iedere dag langs een lege loods.'

En dat is nou jouw SkateCafé? 'Ja, een café met een skatebaan. We kunnen het huren totdat het pand wordt gesloopt.'

Hij is bevriend met Jordy van der Panne, een oud-speler van onze dorpsclub die veel onderweg was, maar vaak net op tijd weer op kwam draven om een niet meer verwachte wending aan een beslissende wedstrijd te geven. Hij bedient nu misschien onder het uithalen van halsbrekende toeren de klanten van het door Colin, samen met hem en een paar andere vrienden, opgebouwde Skate Café in Amsterdam-Noord. Misschien zelfs in net zo'n shirt.

Laat nu bovendien zijn oude club in haar jubileumjaar het kampioenschap hebben behaald, zodat ze naar de derde klasse zijn gepromoveerd! De jongste trainer ooit, Joeri de Bruin, heeft dat voor elkaar gekregen.

Wij kregen van mevrouw Van Duin van de Volkskrantbijlage namens VK Copyright toestemming om de foto eenmalig in de Werinon te plaatsen, waarvoor onze dank. Het artikel stond in het Volkskrant magazine van 11 februari 2017. ■

Jonkheer Ridder Godard van Reede was heel even terug

Gerard Baar

Hij stond in vol ornaat te wachten voor het fraaie toegangshek dat de oprijlaan naar zijn kasteel afsluit voor ongenode bezoekers. Dit keer stond het uitnodigend open om de kinderen van groep 7 en 8 van de Kremer- en de Warinschool door te laten.

Na een korte toespraak schreed hij, gevolgd door wat uit de pas lopende scholierijtjes, in de richting van de hoofdingang. Net voor de prachtige roodbloeiende rozenperken boog hij af naar de achter het koetshuis gelegen studio.

Waarom

Godard was op initiatief van twee zich 'de oude meesters' noemende gepensioneerde onderwijzers even uit zijn tijd teruggeroepen. Hoe Cees Stalenhoef en Herman van der Molen hem zo ver gekregen hadden, verklaptten ze mij niet. De genodigden kregen bij de deur allemaal een hand van de bedenker van de Reevaart. Hij zag in 1629 vanuit zijn kasteeltoren in zijn vuistje lachend toe, hoe een fiks aantal met de schop uitgeruste mannen zijn droom verwezenlijkten. Zijn vaart sneed een grote bocht van de Vecht af en verkortte zodoende de

'Keulsevaart'. Zo luidde in de volksmond de naam voor de scheepvaartroute van Amsterdam naar Keulen. Die Reevaart speelde meer dan 250 jaar een rol van betekenis, om precies te zijn tot de opening van het Merwedekanaal in 1892. In de jaren vijftig van de vorige eeuw ontwikkelden zich plannen om de steeds meer in verval rakende vaart in het kader van de ontwikkeling van Nederhorst den Berg te gaan dempen. In 1970 spotten een paar dikke buizen grote hoeveelheden zand uit de Spiegelpas in de schepping van Godard van Reede. Die schep had zijn tijd gehad.

De opdracht

De kinderen van beide scholen hadden van de oude meesters de opdracht gekregen om na te denken over een eventuele terugkeer van de Reevaart in het dorpsbeeld. Ze bleken aardig hun best gedaan te hebben in het wekelijkse uurtje dat ze aan het project mochten besteden. Iedere keer kwam er een groepje leerlingen naar voren om aan de hand

van een videopresentatie hun aandeel in het geheel toe te lichten. Binnen een plukje uit wisselende grootte bestaande kinderen sprong het kleinste meisje onbevangen met aanwijfsstok en al omhoog om haar betoog toe te lichten. Ze wees de pas in 1975 geplante boompjes aan op een hoog op het filmdoek verschenen foto. Vervolgens richtte ze de stok op een recente foto waarbij zij de zaal meedeelde dat het ‘grote boompjes’ waren geworden.

De conclusie

Het bleek dat de kinderen tijdens de uitvoering van dit project nagedacht hadden over wel of niet dempen. Op het moment dat de heer Kneppes (directeur van de Harmine Wolters Stichting) de mening van de kinderen ging vragen barstte er een hoosbui los. Zo hevig dat er in een mum van tijd een nieuw gegraven Reevaart mee vol had kunnen lopen. Een jongen gaf als argument dat indien de vaart terugkwam het gevaar erin zat dat daardoor meer mensen graag in Nederhorst den Berg wilden gaan wonen. Dan zouden er steeds meer huizen nodig zijn met het gevolg dat er natuur verdween. Een andere naar zijn mening gevraagde jongen zei kortaf, “Nee”. Uiteindelijk bleek het dat de meeste deelnemertjes tegen het opnieuw graven van de Reevaart waren. Ze zagen problemen met de infrastructuur, eentje opperde

zelfs dat er files bij een openstaande brug zouden komen. Sommigen brachten naar voren dat het veel te veel geld ging kosten en veel ongemak teweeg zou brengen. Een meisje, kind van deze tijd, wees erop dat de parkeerplaatsen niet gemist kunnen worden.

De eerlijkheid gebiedt, dat ze ook oudere mensen gevraagd hadden hoe zij tegenover het graven van een nieuwe Reevaart door het dorp stonden. Het kwam niet helemaal uit de verf tijdens de presentatie, maar ik begreep dat daarvan de uitslag 57% voor en 43% tegen zou zijn. Bij de jeugd was dat zo te zien ongeveer 20% voor en 80% tegen.

De heer Kneppes, voorzitter van de Harmine Wolters Stichting, probeert de jeugd op andere gedachten te brengen.

Mijnheer Kneppes probeerde ze nog een beetje van hun standpunt af te brengen, maar ze gaven geen krimp. De kinderen bleken praktisch ingesteld en wars van sentimenten, omdat ze nooit de oude toestand hebben meegemaakt.

Tot slot deelden de oude meesters met gulle hand flessen wijn uit aan al degenen die hen hadden bijgestaan om dit onderzoek te verwezenlijken. Daarna barstten de kinderen in luid gejuich uit toen de juffrouw zei dat ze naar huis mochten. Het was vrijdagmiddag half drie, hun werkweek zat erop. ■

De geschiedenis van ‘The Golden Crown’

Aan de Overmeerseweg 1 in Nederhorst den Berg ‘was sinds mensenheugenis een dorpscafé gehuisvest. Vaak ook uitgebreid met hotel-, restaurant- en winkelfaciliteiten. Sinds 34 jaar bevindt zich hier nu een Chinees-Indisch restaurant. We proberen de geschiedenis van het restaurant op deze centrale plek in het dorp te achterhalen.

Kees Joustra

Chinezen in Nederland

Er zijn tegenwoordig naar schatting 100.000 mensen van Chinese afkomst in Nederland. Van hen is ongeveer 40% werkzaam in de horeca. Chinezen in Nederland wonen zowat in elk dorp of elke stad, omdat Chinees-Indische restaurants in Nederland overal voorkomen.

Rond 1920 kwamen veel Chinezen als bemanning van grote passagiersschepen naar Nederland. Als er bij Nederlandse scheepvaartmaatschappijen een staking uitbrak, wilden deze Chinezen wél graag werken. En ook nog eens voor heel weinig geld. Dat leidde tot veel ongenoegen bij de socialistische vakbonden.

De eerste China-towns in Nederland bevonden zich in Rotterdam in Katendrecht en in Amsterdam in de Binnen Bantammerstraat.

Door de economische crisis van 1929 daalde de Nederlandse handel met 30% en werden veel schepen dan ook uit de vaart genomen. Moderne schepen maakten ook steeds meer personeel overbodig. Hierdoor werden veel Chinezen in Nederland werkloos en vervielen in diepe armoede. Om toch brood op de plank te krijgen begonnen enkele ondernemende Chinezen in Rotterdam met de verkoop van zelf gebakken pindakoekjes. Dit bleek een waar succes, waarop de handel zich snel uitbreidde naar andere Nederlandse steden.

Zo ontstond de ‘pinda-Chinees’. De overheid probeerde hen te dwarsbomen, door hun handel onhygiënisch te noemen. Chinese restaurants hielden het beter vol.

Begin jaren twintig zat restaurant Tsjang Kam Soi al in Rotterdam. Rond 1926 werd het eerste Amsterdamse restaurant Kong Hing in de Binnen Bantammerstraat geopend. Na 1945 nam de populariteit van Chinees eten toe.

De teruggekeerde Nederlands-Indische gezinnen waren gewend geraakt aan Aziatisch eten. Omdat er een grote vraag naar Indisch eten kwam door terugkerende militairen uit Indonesië, zetten de Chinese restaurants ook de nasi, de bami en de rijsttafel op hun menu. Pas in de jaren zestig ging Nederland massaal naar de Chinees. In die jaren immigreerden veel Chinezen in het kader van de gezinshereniging naar Nederland. Ze openden zoveel Chinees-Indische restaurants, dat deze in de jaren tachtig een derde van alle eetgelegenheden vormden. De markt raakte verzadigd en steeds meer Nederlanders kregen genoeg van de aan de Hollandse smaak aangepaste gerechten. Het aantal niet-Chinese buitenlandse restaurants groeide vervolgens sterk. De Chinezen probeerden zich aan te passen en veranderden hun restaurant in authentieke Chinese eethuizen. Rond 2000 ontstond een kortdurende trend om wok-restaurants te starten.

Mina Bornhijm achter haar tap.

Steeds meer Chinezen werken tegenwoordig ook in snackbars of in Japanse en Koreaanse restaurants. Sinds het begin van deze eeuw is er een opkomst van Chinezen die in diverse steden kapperszaken, nagelsalons en massagesalons beginnen. Chinezen hechten veel waarde aan goed onderwijs. Ze zijn harde werkers, niet alleen in Nederland, maar over de hele wereld. Uit onderzoek blijkt dat Chinezen in Nederland het erg goed doen in het onderwijs. Circa 70% van de Chinese leerlingen volgt havo- of vwo-onderwijs; bij autochtone leerlingen is dat de helft. De tweede generatie Chinezen doet het ook heel goed op de arbeidsmarkt. Ze bekleden veelal de hogere functies en de werkloosheid ligt met 5% op een laag niveau.

Interieur van de Dames Bornhijm met links Christien.

Overmeerseweg 1

Het prachtige pand aan de Overmeerseweg 1 is sinds de zeventiende eeuw bijna continu in gebruik geweest als hotel, restaurant en café. Eerst kon je er je paard kwijt, dat wat op adem kon komen. Zelf kon je dan gebruik maken van de kapper, een maaltijd nuttigen, een borrel nemen en geheel verzadigd naar bed gaan.

Hotel Den Berg heette het begin vorige eeuw nog. Daarna werd het een dorps-café. Voor de oorlog al zwaaiden de dames Bornhijm er de scepter, tot ongeveer 1960. Zij werden opgevolgd door eigenaars als Colombijn en Kranenburg. De laatste eigenaar van het café was Marché, die de kroegfunctie combineerde met een kledingwinkeltje. Dat was een wat wonderlijke combinatie, die in 1983 werd beëindigd door de komst van de eerste Chinees in Nederhorst den Berg, die er een Chinees restaurant begon.

Medewerkers van het café: links Henk Bornhijm, midden mevrouw Hageman-Bornhijm, rechts Riet Bornhijm.

De eerste twee eigenaars van The Golden Crown

In 1983 neemt de heer Li de Overmeersweg 1 over van Marché en begint er een Chinees-Indisch restaurant. Hij noemt het The Golden Crown. Li is de eerste in een reeks Chinese eigenaars, die het restaurant zullen gaan runnen.

Ik praat met de heer Z.C. Wang, tegenwoordig eigenaar van het Chinees Oosters Restaurant Azië in het centrum van Putten. We zitten in het zonnetje met een kopje koffie voor ons. Wang was

samen met zijn oom Fu eigenaar van The Golden Crown van 1985 tot 1987. Hij was niet de eerste eigenaar; dat was de heer Li, die twee jaar eerder het Chinese restaurant begon. Wang praatte met plezier over Nederhorst den Berg, een leuk dorp in een leuke tijd. Er was veel klandizie in die jaren. Men was hier geen Chinees restaurant gewend en die luxe trok in de begintijd veel nieuwsgierige eters. Bewoners van camping de Vechtoever waren in die jaren graag geziene gasten, vanwege hun gulle consumptiegedrag. Wang had twee koks in dienst en hielp zelf ook vaak in de keuken. Het gezin woonde op de eerste verdieping boven het restaurant. Wang vertrok na twee jaar naar zijn nieuwe Oosters restaurant in Putten. Een familielid van hem nam The Golden Crown in 1987 over. Dat luidde het begin in van een aantal eigenaars van de familie Fu. Wang was ook familie van Fu, maar dan van moeders kant.

Fu-dynastie (1987- heden)

De eerste volledige Fu-eigenaar was mevrouw Min-Chu. Iedereen in het dorp noemde haar Mientje; dat klonk wat bekender in de Hollandse oren. Zij had een zontje, genaamd Richard, die op tweejarige leeftijd het restaurant uit

Jaren vijftig. Rechts kapsalon Wever.

rende en door een passerende auto werd doodgereden. De automobilist trof geen blaam. Het kind dook plotseling op van achter een auto en daar hielp geen remmen meer tegen. Richard werd volgens Boeddhistische tradities op de Hornhof begraven. De familie was ontroostbaar. Het hele dorp was in rouw door de plotselinge dood van dit leuke jongetje.

Min-Chu is nu eigenaar van een Chinees restaurant in Beneden Leeuwen. Een broer van Min-Chu verkocht in 1990 The Golden Crown aan Kang Ming, een neef van Wang. In 1997 ging het restaurant over naar zijn broer, de huidige eigenaar, de heer Kang Ping. Ik praat met mevrouw Stefanie Sneijers. Ze is tachtig en nog steeds heel charmant. Ze woont aan de Vreelandseweg en heeft de kinderopvang de Ark opgericht en jaren geleid. We kijken van haar kamer uit over een prachtige Vecht met in de verte de stille weilanden van de provincie Utrecht. We drinken een kopje thee met een kaakje. Zij was het die voor de kindertjes van de Chinese gezinnen uit The Golden Crown zorgde. Ze heeft dikke plakboeken vol met foto's en ander materiaal uit die tijd. Haar eerste oppaskindje was Wang Jie, een dochter van meneer Wang. Haar zag ik terug als volwassen vrouw in restaurant Azië in Putten. Haar tweede kindje was Richard, die zou verongelukken voor de deur van het restaurant en haar derde peuter was Xuyang, een zoon van een broer van Min-Chu. Ze praat vol liefde over de kinderen en hun Chinese ouders. Ze laat

vol trots de brieven van meneer Wang zien, die ze nog steeds ontvangt.

Ik praat met Kang Ping, de huidige eigenaar, in The Golden Crown. We zitten aan een groot glas Golden Crown-pils. Ik wil nog steeds een aantal dingen weten. Ik blader mijn aantekeningen met vragen door en hij begint te vertellen. Kang Ming had de beschikking over een geweldige kok; zijn vader. Als hij op vakantie was mopperde het hele dorp dat de loempia's niet zo lek-

ker waren. Zijn vrouw, Ling Lei Lam, werkte mee in het restaurant. Het restaurant liep goed. De menukaart bevatte ruim 200 gerechten, waaronder de heerlijke Ti Pan gerechten en specialiteiten uit de provincie Szechuan, de thuispro-

Jaren vijftig.

vincie van de familie. In 1997 nam Kang Ping het restaurant van zijn broer over. Zijn vrouw werkt hard mee in het bedrijf en is voor vele Bergers een bekende verschijning geworden. Haar naam is Yabi Dai, maar dat is voor veel Bergers toch wel erg lastig om te onthouden. Daarom wordt ze Pia genoemd.

Kranenburg of Colmbijn rond 1960.

Het afhaalgedeelte kreeg in de loop van de jaren een steeds prominentere plaats. Het restaurant kreeg daarentegen minder toeloop. Kang Ping ziet als voornaamste reden het verdwijnen van Camping de Vechoeter. Hier had men duidelijk een meer bourgondisch uitgaatpatroon dan de bewoners van het huidige Chalet Park. Het nieuwtje raakte er ook een beetje van af. De bar veranderde ook steeds meer in een dorpskroeg, in feite de oude functie van de Overmeerseweg 1. Je zou kunnen zeggen, dat hij voldeed aan een aloude behoefte in het dorp.

Kang Ping liet twee gok-automaten plaatsen, waar ruim gebruik van wordt gemaakt. Kang Ping en zijn vrouw hebben een dochter, die af en toe mee werkt in het bedrijf. Vindingrijk als Chinezen zijn, bedachten ze als nieuwe impuls het concept van het Wok-restaurant, en het concept van eten zoveel als je kunt voor een bepaald bedrag. Ook dat begon de verweende Hollandse consument op een gegeven moment te vervelen. Nu doen ze mee aan allerlei acties om de potentiële klant te winnen via AH, Xenos en Shell-dinerbonnen.

Nieuwe trends worden feilloos opgepikt, zoals gezond eten met alleen gezonde ingrediënten, oosterse tapas en voordelige weekmenu's met hits als Foe Yong Hai, Tjap Tjoi, Babi Pangang en Ti Pan. Kang Ping verzucht dat de concurrentie steeds groter wordt. Toen hij begon in 1997 was hij de enige in het dorp waar je take away-voedsel kon krijgen. Al snel volgde een pizza-restaurant aan de Meerhoekweg. Ook de Kwalitaria, tegenwoordig gerund door Chinese landgenoten van Kang Ping, werd een geduchte concurrent. Tegenwoordig hebben de slager en de groenteman ook meeneemmaaltijden uit alle streken van de wereld.

Kang Ping met zijn vrouw, dochter en familie.

Kang Ping woont niet langer zoals de eerste eigenaars boven het restaurant, maar heeft voor een ruimere woning in de Horn en Kuijer gekozen. Toch knap dat je in die markt je hoofd boven water weet te houden. ■

Ronde van Overmeer (deel 2)

Mark Hilberts

Henny Roukens. De man achter het succes van de Ronde van Overmeer

Als Henny Roukens (1936-2008) begin jaren negentig gevraagd wordt om als sponsor een bijdrage te leveren aan de Ronde van Overmeer hoeft hij daar niet lang over na te denken. Als sportliefhebber en geboren en getogen 'Overmeerder' is hij graag bereid om te helpen. Maar wel onder zijn voorwaarden! Als Roukens investeert, dan doet hij dat goed.

Eerste steenlegging van de Sporthal door wethouder Roukens in 1979.

Met steun van zijn firma Hirschmann is de Organisatie van de Ronde van Overmeer in staat om in 1993 en 1994 de complete Nederlandse top van de weg-athletiek in Nederhorst den Berg aan te trekken. Het zijn de gouden jaren van de Ronde van Overmeer!

Henny is de jongste telg in het gezin Roukens, dat woont in het Polderhuis in Overmeer.¹⁾ Vader Roukens is grondwerker en chauffeur. In 1926 trouwt hij met Henny de Jong, een kruideniersdochter uit het buurtschap. Henny kan

goed leren en studeert aan de Hoge Technische School (hts) elektronica. Ook blijkt hij aanleg te hebben voor sport. Hij voetbalt in zijn geboortedorp bij Avance (voorloper van VV Nederhorst) en is een verdienstelijk hardloper. Eind jaren vijftig verruilt hij de voetbal- voor de hardloopschoenen en wordt lid van atletiekvereniging VIF in Hilversum.

1) Het Polderhuis was gevestigd op de Meerhoekweg 2 t/m 6 en diende als vergaderruimte voor het polderbestuur van de Horstermeer. In 1982 heeft het gebouw plaatsgemaakt voor nieuwbouw.

Dit hoort ook bij het voorzitterschap.

Met regelmaat wint Roukens prijzen en doet hij zelfs mee aan de internationale Cross Le Soir – een in die tijd befaamde veldloop in België.

“Mijn moeder vond dat hardlopen eigenlijk helemaal niks” vertelt Juliëtte Schriek-Roukens lachend in haar gezellige atelierkamer van haar woning aan de Overmeerseweg. Ze runt daar een bedrijfje in het verzorgen van creatieve workshops. *“Mijn vader had in die tijd spierwit haar en hij was graatmager en mijn moeder gruwde van de modder op zijn gezicht, na afloop van een zware wedstrijd door de klei.”*

Ondertussen heeft Roukens zijn maatschappelijke carrière al op de rit gezet en een HTS-opleiding afgerond. Daarna vervult hij zijn dienstplicht en is op zoek naar werk. Zijn eerste baan vindt hij bij een laboratorium in Hilversum.

Roukens is een harde werker, toch ontgaat zijn oog de schoonheid van de mooie Josephine Melis niet. De liefde blijkt wederzijds te zijn en begin jaren

zestig trouwt het stel. Het vestigt zich daarna aan de Fazantenlaan in Nederhorst den Berg. In 1964 wordt dochter Juliëtte geboren, in 1967 Patricia en in 1971 Madeleine. Henny zegt zijn werk op bij het laboratorium als hij de kans krijgt docent elektronica te worden bij Rens en Rens in Hilversum, een particuliere onderwijsinstelling voor elektronica en radiotechniek.²⁾

In 1969 komt er een nieuwe uitdaging bij als hij gevraagd wordt om in Weesp aan de slag te gaan bij de (Duitse) firma Hirschmann. In eigen land is het elektronicaconcern al zeer succesvol en in Nederland zoekt het naar nieuwe afzetmogelijkheden. Henny Roukens start in Weesp met een paar medewerkers en slaagt erin om in Nederland het bedrijf binnen enkele jaren een speler van formaat te laten zijn op de Nederlandse markt voor televisies, geluidsapparatuur en communicatiemiddelen.

“En hij mocht graag ‘sleutelen’...!”, vertelt Juliëtte over de ‘goede oude tijd’. *“Buren en kennissen wisten de weg naar mijn vader te vinden als hun televisie stuk was. Hij vond het prachtig om reparaties uit te voeren. Een televisie was toen nog een groot ding, met allemaal buizen en zo!”*

Veel tijd om (zelf) te sporten heeft Roukens niet meer. Naast de enorme inzet die hij levert voor Hirschmann is hij ook maatschappelijk zeer betrokken. Als lid van het CDA zit hij 20 jaar in de gemeenteraad van Nederhorst den Berg en is hij jarenlang wethouder Ruimtelijke Ordening.

2) Tussen 1925 en 2005 stond de opleiding zeer goed aangeschreven. In 2005 werd de instelling wegens financiële problemen opgeheven.

Bij de opening van Sporthal de Blijk in 1979 legt Roukens de eerste steen. Ook is hij belangrijk bij de realisatie van grote bouwprojecten in de jaren tachtig in de wijken Overmeer en De Blijk.

Juliëtte kan zich die tijd nog goed herinneren: “Mijn vader was een heel sociaal mens en hanteerde een strikte scheiding tussen werk en privé. Zelfs toen ik enkele jaren bij hem op kantoor in Weesp werkte, mocht ik s’avonds, thuis, niks over het werk zeggen. Dan zei hij: “doe dat morgen maar!” Ik was (toen) wel benieuwd geworden naar zijn bestuurlijke activiteiten en besloot en keertje toehoorder te zijn bij een raadsvergadering op het gemeentehuis aan de Voorstraat. Helemaal ontdaan kwam ik na afloop thuis. Tijdens de vergadering ging het er keihard aan toe en mijn vader kwam in het debat onder vuur te liggen. Toen hij later thuiskwam en reageerde op mijn verdriet zei hij: “Als je daar niet tegen kan moet je niet in de politiek gaan!””

Dat het er fel aan toe gaat heeft alles te maken met het ‘Rooie dorp’ aan de Overmeerseweg dat moet wijken voor de nieuwbouwplannen, net als de opoffering van flora en fauna in delen van de Blijkpolder. “Voor alles moest in de Raad gestreden worden in die tijd”, blikt partijgenoot Nel Hageman terug in een necrologie die zij in 2008 ter nagedachtenis over hem schreef en waarbij ze Roukens karakteriseerde als rustig en bedacht-

zaam.³⁾ En met oog voor inspraak van alle betrokkenen in een politiek proces.

Roukens houdt het maar liefst 16 jaar vol als wethouder en zelfs ruim na het beëindigen van zijn politieke carrière wordt hij door oud-partijgenoten en ambtenaren (veelvuldig) benaderd om zijn specialistische, financiële expertise. Ondanks zijn drukke werkzaamheden volgt hij (altijd) het nieuws in de sport op de voet. “Als we vroeger op vakantie waren in het buitenland, moest er altijd een Nederlandse krant gezocht worden. Hij wilde niets missen.

Wachtend op wat komen gaat. Links Aad Dijks, onbekend, wethouder Bert Nagel, Henny Roukens en Jan Sirre.

Toen ik met Wim (Schriek, echtgenoot van Juliëtte) aan de Overmeerseweg ging wonen en de wielrenners en hardlopers door de straat denderden tijdens De Ronde van Overmeer, had hij niet het geduld dit vanuit onze tuin te bekijken”, herinnert Juliëtte zich nog scherp. “Dan zei hij, “Nou ik ga hoor...!””, en beende

3) Webrkrant Wijdemeren, 13-02-2008.

vervolgens weg. Hij ging helemaal op in de Ronde van Overmeer. Zijn ogen glommen van al die topatleten die supertijden liepen op de 10 km in zijn dorp.”

Hirschmann doet meer dan de sponsoring bij de Ronde van Overmeer. De firma is ook jarenlang hoofdsponsor van de eredivisievoetbalclub Roda JC geweest.

“In Limburg zaten veel klanten van Hirschmann. Pa deinsde er niet voor

Bij het feestje ter ere van zijn pensionering bij Hirschmann was er zeer veel lof voor de ‘baas’, steevast aangeduid met zijn achternaam ‘Roukens’. Niet alleen omdat hij hart voor de zaak had, maar vooral ook voor zijn mensen, die hij voorzag van raad en daad en hielp met allerlei privéproblemen.

Juliëtte: “Ik heb thuis nog wel vijf verrekijkers liggen en een doos met reisboeken die hij toen overhandigd kreeg”.

Moe maar voldaan. Wie van de twee oogt het fittest?

terug om even naar Kerkrade te rijden voor een thuiswedstrijd. Hij vond dat soort dingen fantastisch om te doen. Net als de sponsoring van het Nederlands Handbalteam. Dan wist hij opeens alle ins-and-outs van de handbalwereld.”

Henny en Josephine hebben snode plannen! Ze willen reizen maken en genieten van hun oude dag. Al snel blijkt dat Roukens het arbeidsritme mist en start hij in Limburg een securitybedrijfje.

Een grote tegenslag is er als Josephine ernstig ziek wordt. Henny neemt alle zorg op zich en is voor Fabienne en Tijmen (de kinderen van Juliëtte) een geweldige opa.

In februari 2008 overlijdt de markante Berger onverwacht. Groot is de schok voor de fami-

lie, zijn vrienden en bekenden. De condoleance na afloop in het Spiegelhuys lijkt wel een reünie.

Juliëtte: “Het is een troost dat hij niet alleen voor ons, maar ook voor heel veel andere mensen veel heeft betekend!” ■

Blikslager Kolman bouwde bedrijf van roodkoperen wandlampen uit tot veelzijdige metaalwarenfabriek

Leen Houtop

ARFIKO, alias 'De Peppel', aan de Middenweg 120

Arie Kolman was van beroep blikslager. Eenmaal gevestigd in een eigen metaalwarenbetrijfje, maakte hij sierlijke wandlampen van rood koper. Zijn vrouw Sofia ging over de lampenkappen. Ook vissen van rood koper op een sokkel van witte steen waren, we schrijven de jaren rond de Tweede Wereldoorlog, toentertijd erg in trek.

Arie Kolman.

Geboren omstreeks de eeuwwisseling in Hilversum, verhuisde het echtpaar naar Amsterdam, waar Arie chef werd in een groot metaalbedrijf. Hij begon in 1937 kleinbehuisd een eigen onderneming, ARFIKO, die hij in 1945 voortzette te Nederhorst den Berg in een ruimer pand, Middenweg 120. Dat ruim honderd jaar oude huis, vroeger bekend als 'De Peppel', staat nu te koop.

Zo is weer een oud, mooi ambacht uit deze contreien verdwenen. Arie Kolman trouwde in september 1927 met Sofia van Wengen, kwam door kennissen in contact met een bedrijf over het IJ en ging twee hoog wonen aan de Jacob van Lennepkade in Amsterdam,

waar hun enig kind Fietje werd geboren. Later verhuisde de familie naar een benedenhuis aan het Bonaireplein 12. De speelplaats daar kan Fietje zich nog goed herinneren. Ze kwam echter weinig buiten, want haar ouders waren daar niet van gecharmeerd. Zij werd altijd vergezeld door het dienstmeisje, annex kindermisje, met wie ze nog altijd telefonisch contact heeft.

Het bedrijf aan het Bonaireplein bevatte een werkplaats in een tuin tussen geschakelde flatgebouwen, verbonden met de woning via een overkapping van glasplaten en gaas. Er waren al snel elf personen werkzaam. Toen daar de ruimte te krap werd, verhuisde de familie 22 augustus 1945 naar de Horstermeer in Nederhorst den Berg.

Kickers

Dat was aanvankelijk geen pretje. Fietje: "Het water van de inundatie in 1945 stond nog in de woning. Kickers verbleven in de voorkamer." Zij had al een moeilijke tijd achter de rug in de oorlog, toen ze op een particuliere school in Hilversum tussen Joodse klasgenootjes had gezeten. Zij zag

Huis 'De Peppel'.

deportaties en werd ook zelf opgepikt, omdat ze er Joods uitzag. Haar vader kreeg haar los en liep met haar naar Kortenhoef, waar hun bootje, een Maaskruisertje, lag en de familie jarenlang ondergedoken is geweest. Vader Kolman heeft nog voor de Duitsers moeten werken en machines moeten inleveren. Begin mei is nog altijd een moeilijke tijd voor Fietje.

Rond het huis aan de Middenweg stonden veel populieren. Arie Kolman bedacht de naam 'De Peppel' voor zijn nieuwe huis met rijke historie, met als eerste bewoner sinds 1911 ene Dirk Pieterszoon Dekker. Het perceel is daarna nog diverse malen van eigenaar gewisseld.

De metaalwarenfabriek stond bekend als de Firma Kolman of als 'De Peppel'. Vóór het jaar 1950 moet er ook al een kleine werkplaats hebben gestaan. In de jaren vijftig liepen leerlingen van de technische school, zo'n jaar of veertien oud, stage bij ARFIKO (de naam is afgeleid van Arie, Fietje en Kolman), nog in de tijd van de 48-urige werkweek, inclusief de zaterdagmorgen.

Huis 'De Peppel'.

Snoeken

In de periode 1949-'50 werkte daar ook Leen Houtop, twee jaar later Ad Barmentloo en Arie Jan Snel en de gepensioneerde politieagent Splunder. Bram Mijwaart werkte van 1954 tot 1956 als draaier. Ad vertelde dat hij op een zaterdag met de baas mee mocht om te vissen, dat wil zeggen: hij moest roeien en Arie ging snoeken. De laatste vijf minuten mocht Ad even vissen en ving prompt een grote snoek. Kolman was ook een enthousiast imker, hield een varken en veel kippen en was gek op motorrijden.

Sofia van Wengen.

Uit de contacten met oud-medewerkers kwam naar voren dat zij een leuke werkervaring hebben opgedaan. Ook de koffie en chocolademelk van Fietje tijdens de pauzes hebben hen goed gedaan.

Arie Kolman was een goede baas; het ging er allemaal gemoedelijk aan toe. In de jaren zestig ging de firma uitbreiden, de gedeeltelijk verrotte houten loods verdween en er kwamen een stenen werkplaats, magazijn en expeditieruimte voor in de plaats. Dochter Fietje trouwde in 1953 met Jan Metselaar, uit welk huwelijk twee dochters werden geboren. De Metselaars betrokken het kantoor annex zomerhuis achter de woning, waar zij tot 1969 met plezier hebben gewoond. Korte tijd later overleed vader Kolman. Zijn weduwe bleef nog lang aan de Middenweg wonen, maar overleed in 1979 in een verpleeghuis te Amersfoort.

Fabriek en woonhuis zouden daarna nog enige malen van eigenaar en functie wisselen. Het naambord 'De Peppel' is van de gevel verdwenen. ■

Leen Houtop/bewerkt door Bert Kieboom (redactie)

Rondje Horstermeer

Kees Joustra

Het zou de warmste 15 juni worden sinds 1900 met temperaturen ver boven de 25 graden. Juist op die dag om 9.30 uur stonden 14 wandelaars klaar om de Horstermeer rond te wandelen. Ze hadden afgesproken bij Gerard Baar voor de deur. In deze groep bevonden zich twee dames uit Vreeland, en één heer uit Alkmaar. De rest was allemaal lid van onze eigen Historische Kring.

We liepen via de Prutmolen de dijk op van de Horstermeer, normaal gesproken verboden gebied. Maar eerst mochten we even een kijkje nemen in de Prutmolen. Niet te geloven, wat een echtheid, wat een schoonheid. Hier leefden niet eens zo heel lang geleden nog een gezin met dertien kinderen. Ongelooflijk. Dit monument verdient het bewaard te blijven, maar hoe.

Boer Voorn wist van onze komst en had het hek opengezet voor het eerste deel van de Horstermeerdijk. Daarna liepen we verder over de dijk, een openbaar voetpad langs de boerderij van Klaas Stoker en het gebouw van de NERA. Rechts het oogverblindend mooie natuurgebied van de Kortenhoefse plassen en links de charmante wildernis van het NERA grondgebied. We passeerden het oude terrein van de Snip, en staken de Middenweg over. Daar wachtte ons in de

Nieuwe Harmonie een koffietafel, aangeboden door de familie Zwagerman. De heer Gert uit Alkmaar legde zijn liefde voor de NERA uit, waarna we verder gingen over het openbare voetpad rond de Horstermeerdijk. Door de hoge temperatuur werd het toch een behoorlijk pittige wandeling.

Het laatste stuk vanaf de Nieuwe Harmonie.

Rondje Horstermeer, Prutmolen aan de Horstermeerkade.

De afstand werd door alle deskundigen in de groep geschat op 13 km. Inclusief de ruime pauze in de Nieuwe Harmonie hebben we er bijna 4 uur over gelopen.

De groep had nooit vermoed in de drukke Randstad zoveel stilte en zoveel natuurschoon te kunnen ervaren. Ze vonden het uniek. De heer Gert uit Alkmaar vond het geweldig om eens in het echt om zijn hobby, de Nera, heen te hebben kunnen wandelen.

Op de koffie bij Jan Zwagerman.

De leden van de HK NdB willen volgend jaar weer. Als het even kan bij iets gematigder temperaturen. Alle deelnemers zijn er goed vanaf gekomen, want soms knabbelde de extreme hitte even aan de conditie van een paar wandelaars. ■

Foto's: Teus van der Kemp

Merwedekanaal (7) (Musserts' dubbele persoonlijkheid)

Anno 2017 zou het 100 meter brede, drukst bevaren kanaal van Europa in plaats van Amsterdam-Rijnkanaal eigenlijk 'Amsterdam-Waalkanaal' moeten heten.

Gerard Baar

Want als de schepen de enorme Prinses Irenesluis (1952) bij Wijk bij Duurstede verlaten, steken ze de Lek over en varen via de meestal open staande Prinses Marijkesluis (1952) bij Ravenswaay het Betuwepand binnen. Bij Tiel vervolgen de boten, na het schutten in de Prins Bernhardsluis (1952), hun weg over de Waal richting Duitsland. Met ingenieur Anton Mussert, die ervoor gezorgd heeft dat dit alles zo zijn beloop kreeg, is het slecht afgelopen.

Inlaatpunt Waterlinie aan de Oostkanaaldijk vlakbij Nigtevecht.

De man was sinds begin jaren twintig hoofdingenieur Weg- en Waterbouw van de provincie Utrecht. Hij brak zich lang het hoofd over de oplossing voor de onhoudbare situatie op het te smal geworden Merwedekanaal. Met de uiteindelijke oplossing sloeg hij een stuk of wat vliegen in één klap. Hij stelde voor het Amstelland-peil met één meter te verlagen tot Normaal Amsterdams Peil. Verder bepleitte hij een nieuw kanaalpand van Jutphaas tot Wijk bij Duurstede. De binnenschepen konden dan ongehinderd van IJmuiden naar de bij dat stadje aan

De sluis bij Nigtevecht 2017.

de Lek geprojecteerde Prinses Irenesluis varen. Bij Nigtevecht en Maarssen staan sinds de afronding van dat plan de sluisen naar de Vecht constant open, evenals de sluis naar de Vaartse Rijn bij Jutphaas. Bovendien bezuinigde hij door die verlaging van het waterpeil tevens op de hoogte van de op te werpen taluds bij de in totaal zeven geplande bruggen over het te verbreden gedeelte en het nieuw te graven kanaalpand. Die bezuiniging kwam mooi van pas bij de door hem al uitgewerkte plannen voor een netwerk aan provinciale wegen in de provincie Utrecht.

Van Emmerik in de sluis van Nigtevecht.

Waterlinie

Hij had zelfs aan de landsverdediging gedacht, want het Merwedekanaal was een onmisbaar onderdeel van de Nieuwe

De parlevinker Jac Snel bracht zijn kruidenierswaar aan de varende schippers, zijn vrouw runde het winkeltje eerst op de Hinderdam en later in de Brugstraat.

Hollandse Waterlinie. Overal langs het te verbreden kanaal zouden inundatieschuiten komen (o.a. bij fort Nigtevecht), die bij dreigend oorlogsgevaar de Linie binnen een paar uur in staat van verdediging kon brengen. Zijn plan won het na veel vijven en zessen.

De uiteindelijke realisatie liet wegens het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog (uitgezonderd het in aflevering 6 genoemde Lekkanaal) lang op zich wachten. In het kader van de werkverschaffing gebeurde er wel het een en ander in de jaren dertig. De heer Kroon van boerderij “Ouderzorg” aan de Kanaaldijk-Oost denkt daar soms met gemengde gevoelens aan terug. Hij heeft op elfjarige leeftijd nog gezien dat die te werk gestelde mensen de

prachtige oude boomgaard van zijn vader rooiden, nota bene net voor het uitbreken van de oorlog!

Mussert had een dubbele persoonlijkheid; dat blijkt wel uit het feit dat hij als ontwerper van het Hilversums Kanaal en de sluis 't Hemeltje (voltooid in 1936) aangaf, dat het graven van dat kanaal een verzwakking van de Waterlinie zou betekenen. Het was echter de beste optie voor Hilversum om aansluiting op de grote waterwegen te krijgen. Daarom nam hij in dat plan tevens de bouw van Fort Overmeer op, teneinde dat probleem op te lossen. Er wordt beweerd dat hij in 1939 tijdens een zondags autoritje stopte bij 't Hemeltje. Hij zou breeduit lachend, al wijzend op de naast de sluis in aanbouw zijnde bunker, tegen zijn vriendin gezegd hebben dat het allemaal verspilde moeite was. Het Ministerie van Defensie had vanaf 1938 de hoogste prioriteit aan de bouw van kazematten gegeven ('schuilhutten' voor de militairen).

Moeilijke jaren

Nederhorst den Berg kende begin vorige eeuw natuurlijk moeilijke jaren, omdat de grote scheepvaart het dorp ineens links kon laten liggen.

Beurtschipper Van Emmerik bij Zeeburg.

Niet iedereen ging bij de pakken neer zitten. Jac. Snel, in de jaren twintig kruidenier aan de Hinderdam, schafte een grote, vletachtige boot met buitenboordmotor aan.

U kunt hem gerust als de eerste (misschien wel enige) parlevinker uit het dorp beschouwen. De sluizen van Nigtevecht lagen niet ver weg, zodat hij snel op het Merwedekanaal kon komen om klanten te zoeken. Hij haakte graag aan als hij beet had bij een binnenschipper. Zijn vrouw bestierde behalve het winkeltje het huishouden en de moestuin. Snel en zijn vrouw namen in de jaren dertig de winkel van Mathezing in de Brugstraat

Een andere dorpling voer eveneens wel bij het nieuwe kanaal. Beurtschipper Van Emmerik haalde met een van zijn schepen kolen op in de haven van Amsterdam. De toenemende vraag in de omgeving kon hij aan, want de vaartijd was enorm afgenomen. Zijn schipper kon nu twee keer per dag heen en weer als het moest. Hij liet zelfs een grote kraan bouwen om de steenkolen makkelijker te kunnen lossen. Voor de aanvoer van het bouw materiaal om de H. Maria Hemelvaartkerk (1888-1889) te bouwen, kwam de aanleg van het kanaal te laat. Ik ben best benieuwd hoe die enorme hoeveelheid zo snel, met in onze ogen zo weinig

Reevaart 1900. Links de opstapplaats voor personen en vracht van rederij Frank Tober. In de verte de molen van Van Beek. Rechts het hek van de H. Maria Hemelvaartkerk. Een modderig geheel...

over. Later kwam daar Elysa, met een uitgebreid assortiment op allerlei gebied, want hun zoon Joop Snel begon aan de Voorstraat met de Centra in het pand van schilder Hennipman. Nu zit er al jaren de steeds groter geworden Albert Heijn.

middelen, naar Nederhorst den Berg vervoerd heeft kunnen worden. Het moet een enorme invloed gehad hebben op de doorgaande scheepvaart over de Reevaart. Misschien iets voor iemand om dat eens ergens na te zoeken? Wat let u! ■

De excursie naar Vinkeveen

(zaterdag 13 mei j.l.)

Gerard Baar

Maar liefst 25 mensen hadden zich hier voor opgegeven. Het beginpunt was het oude stationsgebouw van Demmerik, dat sinds een jaar bekend staat onder de naam Spoorhuis.

Het is heel speciaal gerestaureerd met een doordachte combinatie van deels opknappen en deels laten zoals het al die jaren is geweest. Als je niet beter wist zou je zo naar het loket lopen om een kaartje te kopen. Het station ligt aan de pas in 1912 geopende en in 1956 al weer voor personenvervoer gesloten spoorlijn van Aalsmeer naar Nieuwersluis. De bewoners van de streek raakten door de aanleg uit hun isolement. In Nieuwersluis konden ze overstappen om verder de wereld in te trekken.

De onvermoeibare en enthousiaste gids van de kerk.

Tot 1986 is de spoorlijn nog wel in gebruik gebleven voor goederenvervoer. Langer kon het echt niet meer. Er was door de aanleg van de A2 een situatie ontstaan, die op den duur wel onhoudbaar moest worden. De lijn kruiste op haar weg naar Nieuwersluis namelijk vanaf 1948 deze vierbaans snelweg van

Amsterdam naar Utrecht. Iedere keer moest het autoverkeer stilgezet worden om een trein te laten passeren. De witte Porsches van de Rijkspolitie rukten dan uit om dat zo adequaat mogelijk uit te voeren, maar het ging natuurlijk steeds vaker mis. U kunt binnenkort zonder achterom te kijken ongehinderd wandelen op een gedeelte van dit voormalige spoor, in ieder geval tot station Oukoerdijk.

NS directeur Roger van Boxtel opende daartoe op 29 juni een negentien kilometer lange wandelroute van Uithoorn naar het oude, tot hotel omgetoverde station van Abcoude.

Na dit bezoek wandelde de groep steeds meer uiteenvallend langs de smalle rijweg richting Vinkeveen. Bij de ophaalbrug lag de boot klaar voor de ophanden zijnde tocht over het Demmerikse deel van de Vinkeveense plassen. De tien langzaamste wandelaars konden niet meer aan boord, zodat die op hun gemak naar het volgende onderdeel van de excursie konden lopen. Dat was die hele grote kerk, de RK Kerk St. Jan de Doper, die tot ver in de omgeving het landschap domineert. Hij biedt plaats aan 1.150 personen en is rond 1880 in twee jaar tijd als bedevaartkerk gebouwd.

Een nagemaakte Lourdesgrot verving het in die tijd onbereikbare echte Lourdes. Volgens de welbespraakte rondleider (die 15 jaar lang van alles had gedaan binnen en buiten het gebouw) liep het

jarenlang storm tot de bisschop de devotie verbood naar aanleiding van de uitspattingen die er mee gepaard gingen. Het aantal zitplaatsen was geen overbodige luxe omdat Vinkeveen naast haar eigen inwoners heel veel in het veen werkende katholieke Westfalers herbergde. Een via de satelliet in gang gezet belletje verstoorde even de serene rust binnen het Godshuis.

Lichte paniek, de vaargroep bleek na wat plofjes van de motor stil te liggen in een brede sloot, volgens zeggen de Geuzensloot. Eigenlijk niet ver van het vaste land. De kapitein heette toevallig Pater, maar dat veranderde niets aan de situatie. Zijn door hem opgeroepen broer dook na verloop van tijd op als de reddende engel. Het was wel droog gebleven en het meegekregen lunchpakketje zorgde voor wat afleiding tijdens het wachten.

Wij kerkbezoekers prezen ons gelukkig dat we de boot hadden gemist. Een van de vele pastoors van Vinkeveen schijnt ook geluk gehad te hebben. Om dat uit te leggen zal ik proberen een lang verhaal kort te maken. In principe liepen wij bovenop water, want onder de kerk ligt een kerkmeer met een diepte van 80 cm om de houten palen waarop hij is gebouwd tegen verrotting te beschermen. Dit werkt nog steeds, want voor de onlangs uitgevoerde vijf miljoen euro kostende restauratie ging Monumentenzorg niet over één nacht ijs. Na jarenlange metingen kreeg het kerkbestuur net op tijd toestemming voor de uiteindelijke redding van dit markante gebouw.

Op sleep genomen door hulpdienst Pater.

Wat nu...? Pech in de Geuzensloot.

De verzakking bleek nagenoeg verwaarloosbaar. Maar goed, de hele kerkvloer is met tegeltjes bekleed, met uitzondering van de altaarvloer. Die schijnt vroeger van hout geweest te zijn. Onder de kerk is het altijd vochtig, zodat de kans bestaat dat er verrotting op gaat treden.

Volgens de overlevering zakte de pastoor terwijl hij de zegen uitsprak ineens naar beneden, de vloer had het begeven. Gelukkig had hij de handen vrij zodat hij zich ternauwernood net zo lang aan het altaar vast kon klampen tot toegesnelde parochianen hem voor een nat pak, of erger, konden behoeden. Onze boottocht viel wel in het water, maar desondanks hebben wij genoten van dit verkorte dagje uit. Voor degenen die de boot gemist hebben ligt er, samen met de gestrande mededeelnemers, een geheel nieuwe excursie in het verschiet.

Aarzel niet om in te tekenen als het zo-
ver is! Er gebeurt altijd wel iets, daar hoeft u niet bang voor te wezen. ■

Zeilvereniging 'De Spiegel', later WSV 'De Spiegel' (Slot)

Gerard Baar

Het is nu bijna dertig jaar windstil, maar wat heeft het gestormd aan het einde van de Spiegelweg tussen 1980 en 1991.

1980. Ballastsluis met Toon Groenestein.

Er op of er onder

De Amsterdamse Ballast Maatschappij had, na te hebben voldaan aan haar verplichtingen die het beëindigen van de zandwinning met zich meebracht, al haar Bergs en Weesper bezit voor één gulden aan de Provincie overgedaan. De Provincie kreeg bovendien 250.000 gulden van de ex-zandwinner om de sluis te gaan onderhouden, maar zag dat al heel snel niet zitten. Deze overeenkomst was op 1 januari 1980 ingegaan, nadat de overeengekomen termijn voor de duur van de zandwinningsconcessie op 31 december 1979 was verstreken.

Vervolg

De beginzin van dit artikel dekt de lading volledig, want voordat er een begin met de bouw van een nieuwe sluis gemaakt kon worden, had er zich heel wat afgespeeld in watersportland. De Ballast moest natuurlijk na die bovengenoemde data nog al haar materieel afvoeren. Toen dat geregeld was stuurde Gedeputeerde Staten een paar technici naar de in slechte staat achtergebleven verbinding met de Vecht.

Vanuit hun optiek kwamen ze al snel tot de conclusie dat de gewezen Ballastsluis dicht moest. Het instortingsgevaar zou

door achterstallig onderhoud zo groot zijn, dat snel ingrijpen geboden was. Na dat rapport wilde de Provincie helemaal niet meer denken aan een inpassing van de ontstane Spiegel-en Blijkpolderplas binnen de almaar toenemende landelijke behoefte aan allerlei vormen van recreatie. Eigenlijk wilde ze er geen dubbeletje méér aan uitgeven dan nodig was om van het onderhoud van de sluis af te komen. Deze ligt sinds de jaren zestig in de gemeente Weesp. Hij kwam daar bestuurlijk terecht vanwege de opdeling van de voormalige grote plattelandsgemeente Weesperkarspel. Nederhorst den Berg had er eigenlijk niets over te vertellen. Gelukkig kwam het de eigenaar van de Rietlanden (Piet Lodewijkx) ter ore dat de vrachtwagens met zand per 15 mei 1980 klaar stonden om in tijd van veertien dagen de doorn in het oog van de Provincie Noord-Holland zo snel mogelijk te dempen.

Strijd begonnen

Goede raad was duur. Piet kreeg het lumineuze idee een telegram naar Gedeputeerde Staten te sturen, maar dat moest wel binnenkomen tijdens een van hun vergaderingen. Hij wist dat dat dan zonder enig voorbehoud onmiddellijk moest worden voorgelezen. Het sloeg in als een bom, met als gevolg dat het merendeel van de vergadering besloot de demping voorlopig uit te stellen.

In 1981 kwam GS toch weer tot het besluit om niet mee te werken aan de

reparatie of vernieuwing van de Ballastsluis. In de zomer van dat jaar telde de sluiswachter in totaal 839 schuttingen. Lodewijkx had intussen ook niet stilgezeten. Door zijn toedoen was er een belletje gaan rinkelen bij de meeste watersporters binnen het Bergse plassengebied. Hij kreeg brede steun van WSV de Spiegel, de Poldergeuzen en van de Tobbe. Hoewel niet openlijk van laatstgenoemde zeilvereniging, want die had veel te danken aan haar genereuze voormalige werkgever, de Amsterdamse Ballast Maatschappij. De eerste spontaan georganiseerde protestmanifestatie vormde

Sluisprotest 1981.

de opmaat tot een strijd die jaren zou gaan duren. Piet heeft er een grote kast vol met papieren aan overgehouden, sommige bestuurders konden hem wel schieten!

Om te beginnen slaagde een ingehuurd advocaat erin de rechter te overtuigen dat de perikelen rond de sluis van meerdere kanten belicht konden worden. Die bracht daarop te berde dat hij het een vreemde zaak vond dat gedaagde (de

Provincie) de sluis gevaarlijk vond. Volgens hem had haar vorige eigenaar (de Ballast), gerekend vanaf ongeveer 1946, minstens zo'n tachtig zware zandbakken per dag laten schutten. Het leek hem stug dat die nergens tegenaan waren gebotst. Hoeveel kwaad kon dan een recreatiebootje doen! Vanuit zijn oogpunt bekeken was de Ballast in gebreke gebleven, want in de jaren dat het bedrijf enorm goed verdiende had het het sluisbassin makkelijk van beter bots- en stootbestendig materiaal kunnen voorzien.

Uiteindelijk toch een nieuwe sluis

De rechter stelde de Protestbeweging en zeilvereniging de Spiegel in het gelijk. De Provincie moest ingaan op hun inhoudelijke bezwaren tegen sluiting van de sluis en was tevens gebonden de sluis te schutten en te onderhouden. Zij kon zich niet op overmacht beroepen. Zij riep bovendien noodgedwongen een commissie in het leven die de sluisproblematiek nader ging bespreken. Er lagen elf moeizame jaren in het verschiet. De aftredende voorzitter van WSV de Spiegel, Harry Meerbeek deelde mee dat de sluis minstens tot het einde van de jaren tachtig open zou blijven. Gedeputeerde Staten had dat in een brief aangegeven. Hij bleef in ieder geval als 'sluisdeskundige' beschikbaar voor de vereniging.

Piet Lodewijcx had in arren moede zelfs voorgesteld in tijd van nood een botenlift te bouwen in de bocht van de Dammerweg tegenover zijn jachthaven De Rietlanden, als de sluis echt gedempt

zou worden. Desondanks ging hij onverdroten verder in zijn pogingen het tij te keren. Eén keer kreeg hij de schrik van zijn leven. Een onontdekte lekkage in de waterleiding naast het sluisbassin leidde tot het half instorten van een reeks damwanden. Hij zag zijn geest al zweven maar kon door zijn volhouden voorkomen wat al jaren als een zwaard van Damocles boven de hoofden van de wa-

Is de brug nou dicht of open...?

tersporters hing. Piet slaakte een zucht van verlichting toen de Provincie in 1991 eindelijk een begin maakte met de bouw van een nieuwe sluis. Weliswaar de helft kleiner maar dat mocht de pret niet drukken. De uiteindelijke kosten bedroegen elf miljoen gulden, maar volgens Piet had de Provincie Noord-Holland een veelvoud verdiend aan de privatisering van hun nutsbedrijven. Hij vond

Sluisprotest 1981.

dit deel van het in totaal daarmee verdiende geld heel nuttig besteed. De nieuwe sluis is voorzien van een pompstelsel, zodat er geen vuilvechtwater in de Spiegelplas terecht kan komen.

Tot slot

U kunt gerust zijn, zeilvereniging WSV de Spiegel is een springlevende vereniging. Het hele havencomplex ligt er gelikt bij en in samenwerking met de jachthavens De Rietlanden en Nederhorst probeert de club gecoördineerd leven in de brouwerij te houden op het water. Elke vakantievierende kapitein krijgt wanneer hij met zijn schip de Ballastsluis binnenvaart een plattegrond uitgereikt. Daarop staat duidelijk aangegeven wat wel en wat niet mag.

Afgelopen juni, tegelijk met de tijdens het Zomerspektakel gehouden triatlon, verschenen er 47 Lasers uit het hele land op een bijna rimpelloze plas om onder elkaar uit te maken wie op die tropische middag de hoofdprijs in de wacht zou slepen. Enkele hardlopers kunnen bij het zien van al die witte zeilen gedacht hebben dat ze met een fata morgana van doen hadden.

Piet Lodewijkx had nog uren langer door kunnen praten over zijn aan het openhouden van de sluis bestede tropenjaren. Al brak het zweet hem in 1981 uit toen de Commissaris van de Koningin, De Wit, tijdens een werkbezoek bij het binnenrijden van de gemeente de sluisdeuren open zag staan.

Hij concludeerde daaruit gelijk dat deze niet meer dicht konden omdat ze verrot zouden zijn!

Sluiswachter Toon Groenestein, de steun en toeverlaat van Piet in die moeilijke jaren, liet ze juist openstaan om binnenzwemmende paling te vangen! ■

Sluisprotest 1981. Afgerond met een tochtje naar Weesp?

Kraamzuster Grada Nieuwendijk (1888-1968)

De in maart gehouden jaarvergadering van de HKN verliep vlot. En passant maakten de leden kennis met een nieuw ingestelde werkgroep, waarvan fotograaf Ton Keizer het enige lid is. Hij gaat de veranderingen binnen het dorp vastleggen voor het nageslacht.

Na afloop van het officiële gedeelte vertoonde Teus van de Kemp foto's van een andere fotograaf. Onder de natalenschap van verloskundige

Grada Nieuwendijk, die in het hele dorp als tante Grada door het leven ging, bevond zich ook een fotoboek. Dankbare moeders hadden haar dat in 1943 ter gelegenheid van haar 12½ jarig bakerjubileum geschonken. In dat boek stonden alle door haar op de wereld geholpen kindertjes in allerlei verschillende poses afgebeeld. De geportretteerden zijn nu (als ze nog leven) tussen de zestig en de vijfentachtig jaar. Haar eerste kraam was Jansje Snel van kruidenier Ko Snel uit de Brugstraat. De drie zonen van de andere voormalige kruidenier uit de Brugstraat, Schoordijk, hadden geen nadere uitleg nodig. De een na de ander noemde namen als hij of zij kinderen herkende. Vooral mevrouw Willemse kon er heel veel thuisbrengen. Bij één foto barstte de hele zaal in lachen uit, want de blik waarmee dat jongetje op een fietsje de camera inkeek sprak boekdelen. Zijn lachende achterop zittende grotere zusje zorgde voor een mooi contrast.

Volgens zeggen heeft tante Grada tijdens haar leven minstens 1500 bevallingen gedaan. Ze begon in Nederhorst den Berg op de leeftijd van 43 jaar. Vanaf 1950 woonde ze samen met haar tweelingzuster Alida in het voormalige gemeentehuis op Voorstraat 4. Toen Alida in 1955 overleed, erfde Grada de woning.

Ze is nooit getrouwd geweest. Na de verkoop van haar huis (in 1967) aan bakker Joop van der Linden, kocht ze zich in in het zusterhuis van de Zusters van de Voorzienigheid aan de Dammerweg, naast de Jozefschool. In dat klooster stierf ze een jaar later op de leeftijd van tachtig jaar. Kraamzuster Grada stond bekend als een vriendelijke, geduldige en beminlijke vrouw. Ze zag het levens-

Grada en haar moeder lopend op de Reeweg. Ze zijn net van huis opgehaald door alle moeders van het jubileumcomité. Oudere leden herkennen vast hun moeder.

licht in Nederhorst den Berg aan de Reeweg, op de plek waar de inmiddels gesloopte boerderij van Snoek stond. Daar is iets groots voor in de plaats gekomen. Haar broer Jacques, 28 jaar lang alleen bekend onder de naam wethouder Nieuwendijk, is er eveneens geboren. Voordat tante Grada in 1950 naar de Voorstraat verhuisde, woonde ze in het naast die boerderij gelegen dijkhuisje. Dit optrekje heeft een jaar of acht geleden plaats gemaakt voor een villa in de stijl van het alom bekende doktershuis. ■

De Reevaart

De ontwikkeling van het dorp in de jaren zeventig. In 1970 verrichtte burgemeester B.A.Ph. baron van Harinxma thoe Slooten de handeling waarmee het volspuiten van de Reevaart in werking werd gezet. Foto vanaf de Dam gezien. ■

Richting zuid-noord rond 1972.

De wederwaardigheden van de laatste van der Horst, Alfer VI en zijn nageslacht in Varik

Els N.G. van Damme

Hoewel de familie Van der Horst tot 1580 eigenaar blijft van de burcht Ter Horst, begint aan de bewoningsgeschiedenis van de familie in Nederhorst den Berg een einde te komen. En zo ook is er een einde gekomen aan deze serie verhalen over de middeleeuwse bewoners van Ter Horst.

We zullen ons in deze laatste aflevering bezighouden met Alfer VI en hoe het de familie verder is vergaan in Varik. Daarover zouden wij wel wat meer kennis willen hebben en die is er misschien ook nog wel, maar dan diep verborgen in lokale archieven.

Via de digitale weg blijkt er nog weinig echt nieuws over deze familie te vinden. We kunnen wel een iets toevoegen aan de kennis die ook reeds Krol¹⁾ in zijn bekende boek over Nederhorst den Berg tot zijn beschikking had. Alleen heeft Krol ons de bronnen van die kennis helaas niet erg bekend gemaakt. Het mag een reden zijn om met bronvermelding een afronding te presenteren aan wat wij nu weten over het geslacht van der Horst ook in Varik, tot zij in het duister van de geschiedenis verdwijnen.

Alfer VI werd geboren rond 1440. Hij moet nog op Ter Horst geboren zijn. Beelaerts van Blokland vermeldt dat Alfer VI op 7 oktober 1467 op het slot Duurstede, waar toen de bisschop zetelde, opnieuw zijn Stichtse leengoederen verkreeg. Welke dat precies zijn is op dat moment en ook nu niet geheel duidelijk meer. In de in 1971 verbrande stukken zullen nog verschillende bezittingen vermeld gestaan hebben, die wij niet kennen. Bovendien waren sedert de dood van bisschop Quay van Henegouwen in 1317

Alfers goederen een leen geworden van de Graven van Holland. Maar de bisschoppen vatten dit anders op.

In hun registers stond in 1390: *”hout dat huys ter Horst mitten lande daeromme gelegen, mit allen sijnen toebehoeren”*, met andere woorden: de bisschoppen vonden dat zij de burcht bezaten met alle land en toebehoeren.

Meerdere dossiers, dus enige verwarring. In ieder geval kwamen ook de Hollandse lenen, waaronder de burcht Ter Horst op 21 juli 1468 in handen van Alfer VI als leenopvolger van zijn vader na diens dood.²⁾ Tot de oude Hollandse lenen behoorde ook de erfenis afkomstig van zijn welgestelde betovergrootmoeder Hade-wich van Raephorst. Die erfenis kwam van oorsprong van de Graaf van Holland.

Naar het zich laat aanzien zijn Alfer VI en Judoca nog niet degenen geweest die de grote stap naar Varik hebben gezet, want pas vanaf 1481 werd 't Huys Varick eigendom van Alfers moeder Otte van Beesde. Daar zwaaide Otte's broer Willem, die het huis had geërfd, nog de scepter tot hij stierf in 1481. Klaarblijkelijk had hij geen nageslacht en volgde zijn moeder hem op. Na de dood van Otte in 1492 was ook Alfer VI al gestorven en werd Huis Varik eigendom van Alfer VII in 1486.

Het tijdsbeeld

Tot 1467 had Filips de Goede, van Bourgondische huize, het voor het zeggen in het Sticht. De tijden dat de bisschop, het religieuze gezag, de machtsfactor was, was sedert 1439 langzaamaan afgenomen door de toenemende wereldlijke macht van de Bourgondiërs. In 1467 stierf Filips de Goede en hij werd tot 1477 opgevolgd door zijn zoon Karel de Stoute, een halfbroer van bisschop David van Bourgondië. Dat betekende voor Alfer dat hij weer zijn leengoederen moest verheffen en nu voor hertog Karel. Dat vond plaats op 26 oktober 1476.

Afb. 1. Vondst van het lijk van Karel de Stoute. 1868, schilderij in museum Lorain in Nancy. (Wikipedia)

De Bourgondiër Karel de Stoute zette de centralisatiepolitiek van zijn vader voort en gaf aan de meest biedende kandidaten ambten uit, zoals het schepenambt.

In 1477 stierf Karel de Stoute op het slagveld bij Nancy (afb. 1). Daarmee verzwakte de positie van de bisschop in het Sticht nog meer. Karels dochter Maria van Bourgondië was nog maar 19 jaar en niet goed in staat hem op te volgen. Na enige ontreddeering komt echter in 1480

haar man Maximiliaan van Habsburg orde op zaken stellen, als regent voor zijn vierjarige zoontje Filips, de latere Filips de Schone. Daarmee begon de Habsburgse regeringsperiode. Filips de Schone werd in 1500 vader van Karel V, aan wie de bisschop in 1528 zijn wereldlijk gezag geheel zou afstaan. Karel V bevorderde de eenheid in de Nederlanden, heeft Friesland en het Sticht overwonnen en het land tot economische bloei gebracht.

Maar rond de levenstijd van de Alfer en Judoca speelden ook nog steeds de Hoekse en Kabeljauwse twisten. Dirk

van Zuylen (familie van Judoca) was burgemeester van Utrecht, nu nog een toevluchtsoord van de aanhangers van de Hoekse partij, waartoe ook de Van der Horsten behoorden. En aangezien de burgemeester ook de Hoekse partij aanhing, stimuleerde dit de Hoeken om in de steden door te dringen in het bestuursniveau. In 1481 grepen de Hoeken ook in Utrecht naar de macht. Zij wilden onder het Bourgondische gezag uit. Lokaal gevolg natuurlijk: partij rivaliteit. Een verwoestende burgeroorlog (de Stichtse oorlog) volgde (1481-1483).

Dirk van Zuylen beleefde de laatste stuiptrekkingen van het Hoekse verzet. Hij zette zijn kastelen Harmelen en de Haer in als uitvalsbasis voor een guerrilla tegen aanvallen uit de omgeving, met alle gevolgen van dien. In 1482 moest de stad Utrecht het opgeven. Dirk van Zuy-

len werd afgezet als burgemeester. Joost van Lalaing, een onpartijdige Bourgondische stadhouder, kreeg het roer in handen en belegerde de kastelen Harmelen en de Haer en stak deze in brand, waarna vervolgens de burgers van Woerden (ook Holland speelde een grote rol in de strijd) de buitenmuren omvertrokken.³⁾

Huwelijk en gezin van Alfer VI van der Horst (ca. 1440-1485) en Judoca van Zuylen van Harmelen.

Alfer VI huwde met Judoca Dirksdr. van Zuylen van Harmelen en stierf in 1485. Hun huwelijksdatum is onduidelijk. Maar dat moet rond of iets na 1475 zijn, want beide zonen zijn rond 1480 geboren.

Afb. 2. Kasteel Nijeveld, Roelant Roghman 1646/'47.

Het geslacht Van Zuylen vindt zijn oorsprong in Kleef, waar zij onder meer kasteel Anholt bewoonden. De ontginningen in Holland rond 1200 brachten hen naar Nederland, waar de familie zich sterk uitbreidde. Het is een gecompliceerde familie, die rijk geworden is en macht gekregen heeft dank zij onder andere een gerichte huwelijkspolitiek, met veel onderlinge relaties, waardoor de relaties tussen de verschillende takken van het ge-

slacht Van Zuylen niet bewezen kunnen worden. De Noord-Nederlandse tak Zuylen van Nyevelt (Van Nievelt) was de enige tak Van Zuylen die niet uitstierf⁴⁾ en daaruit is Judoca voortgekomen.

Het kasteel Nijeveld zal omstreeks 1300 zijn gesticht als een vierkante woontoren, nog te zien op de afbeelding. Het lag in de buurt van Vleuten en kwam in 1311 in handen van de familie van Zuylen.⁵⁾ Er zijn nog muurresten en resten van een slotgracht waar te nemen. Reeds in 1356 is het verwoest, maar weer opgebouwd, want er is een tekening bekend van Roeland Roghman uit 1646/47 (*afb. 2*).

Om duidelijkheid te krijgen over het voorgeslacht van Judoca van Zuylen moeten wij dus duiken in het zeer oude en uitgebreide geslacht Van Zuylen waarover veel genealogieën bestaan. Er zijn mij twee genealogieën onder ogen gekomen, waarin ook de naam Alfer van der Horst voorkwam. Het oudste in het manuscript Sijen (een handschrift daterend uit ongeveer 1650 uit de Hoge Raad van Adel).⁶⁾ Daarin wordt de naam van Alferts echtgenote “Joost (Josine) en ook Joost (Judoca) van Zuylen van Harmelen” genoemd, in een andere genealogie⁷⁾ vinden we haar als “Josina van Zuylen van de Haer”. Dit moet dezelfde vrouw zijn, want haar voorouders waren bezitters van zowel kasteel Harmelen als van kasteel de Haer, naast nog verschillende andere kastelen.⁸⁾ Beide eerstgenoemde bronnen vermelden Dirk van Zuylen van Zevender en Elizabeth van Zuylen van Nyevelt als haar ouders, maar die beide namen komen meerdere malen, ook gecombineerd voor in deze periode en zijn dus moeilijk te identificeren. Bijvoorbeeld

de burgemeester van Utrecht heette Dirk van Zuylen en zijn vrouw Elisabeth van Nyevelt, maar zij leefden iets later. Afgaand op de geschatte leefperiode lijkt het meest waarschijnlijk de afstamming zoals gegeven in de *Tabel I*. Krol koos, maar zonder gerichte opgave van bronnen ook voor de naam Josina van Zuylen van de Haer.

voor was gestorven. In 1535 overleed hij en kwamen ook het huis Ter Horst en de voorvaderlijke Stichtse lenen aan zijn broer Dirk: op 7 april 1536.

Van Alfer VII is slechts bekend dat hij betrokken was bij noodzakelijk herstel van de dijken van de Diemerdam en tussen Muident en Naarden, die het heel vaak slecht te stellen hadden met zware noord-

Tabel 1. Voorouders van Judoca van Zuylen

Dirk van Zuylen van Zevender (ca. 1410-1449)	X	Josina van de Haer (ca. 1415-ca.1446)	Steven van Zuylen van Nyevelt (ca. 1390-dec. 1465)	X	Elisabeth van Oye (ca. 1400-?)
Dirk van Zuylen van de Haer (ca. 1440-1503)		X	Elisabeth van Zuylen van Nyevelt (1436-?)		
Judoca van Zuylen (? - ?)		X	Alfer VI van der Horst (ca. 1440-1485)		
Alfer VII, Dirk					

Alfer VI en Judoca kregen twee kinderen, Alfer VII en Dirk, respectievelijk naar hun beide grootvaders genoemd. Toen Alfer VI stierf in 1485, waren beide jongens nog minderjarig. Judoca bepaalde toen dat haar (tweede) zoon Dirk het kasteel Varik zou erven, ongetwijfeld omdat de oudste Alfer VII, natuurlijk voorbestemd was om Ter Horst te gaan beheren. Dirk was nog maar ongeveer 10 jaar toen hij in 1492 beleend was met Huys Varik⁹⁾. En omdat hij nog onmondig was had hij een vervanger nodig (een hulder), die voor hem de overdracht deed en het beleid voerde tot Dirk volwassen was. Dat was zijn oom Gerbrand van Heemskerken. Hoe die relatie precies lag is niet gevonden. Alfer VII van der Horst (ca. 1480-1535) erfde Ter Horst in 1486²⁾ van zijn grootvader, aangezien zijn vader een jaar daar-

wester stormen en bij doorbraak veel overlast veroorzaakten. Het was een tijd waarin veel stormen en als gevolg daarvan vaak overstromingen voorkwamen. Zo staan in de annalen een zware storm in 1490, waardoor het nog zilte Zuiderzeewater verschillende rivieroverstromingen zoals van de Vecht en de Eem, veroorzaakte; op 5 november 1530 de Felixvloed, en op 2 november 1532 de Allerzielenvloed. De betrokkenheid van Alfer VII hierbij gebeurde op verzoek van Amsterdam d.d. 14 juli 1516 aan de stad Utrecht. Ook is Alfer VII bij de Ridderschap van Utrecht aanwezig geweest, het laatst in 1531. Omstreeks 1535 moet hij zijn overleden, ca. 55 jaar oud. Volgens Beelaarts van Blokland is Alfer VII kinderloos en ongehuwd gebleven.

Dirk van der Horst (ca. 1483-1559) en Catharina van Varik

Dirk van der Horst werd dus de volgende eigenaar van Ter Horst, maar ook van Huys Varik. Hij kreeg de verantwoording op 7 (21) april 1536. Hij leek weinig interesse in het kasteel te hebben en kwam er misschien wel nooit. Hij sleet zijn leven op het Huis Varik bij Tiel en was ook actief in die regio en daar kunnen wij met zekerheid uit opmaken dat de familie nu definitief haar domicilie in Varik had gevonden.

In 1555 stond hij te boek als woonachtig in Varik en stond hij op de lijst van het Kwartier van Nijmegen, het belangrijkste van de vier kwartieren waarin het Hertogdom Gelre was verdeeld. Al in 1519 werd hij schepen in de Hoge Gerechtsbank van Tuijl. In 1533 bezocht hij Tuijl geregeld als schepen. Maar zijn verplichtingen in het Sticht hield hij ook nog bij: in 1531 en 1537 trad hij ook op in de Ridderschap van het Sticht.

Een persoonlijk kijkje in de familie blijkt uit de nauwe betrokkenheid met de oude Gelderse familie de Cocq van Neerijnen, waarvan Dirk magesheidsvriend was. Dat was een vriend die optrad bij juridische aspecten van huwelijkssluitingen en boedelscheidingen. Zo was hij aanwezig bij het huwelijk van Johan de Cocq van Neerijnen met – vermoedelijk – Anna van Zevenbergen en was later bij diens vader Herberen getuige, die veel zakelijke acties ondernam en twee maal gehuwd is geweest.¹⁰⁾

Het waren, lijkt het, wat uitzonderlijke mensen. Zij woonden in 1539 in Tiel op de *'Hof van Arkel'* en hadden hun bezittingen (beleningen) op nauwelijks bewoonbare plaatsen zoals bijvoorbeeld op

het *Eierland*, tussen Vlieland en Texel, in 1612 beschreven als *"een verlaten plaats waarop twee vervallen huizen staan, met duinen zonder helm en enige beschadigde dijkes"*. Zij hadden drie zonen met wie het niet goed afliep en een dochter. Zijn oudste zoon Floris beging een moord en stierf kort daarna in grote misère. De tweede zoon Maximiliaen werd na allerlei affaires verhoord door de Raad van Beroerte (Alva) en in Brussel onthoofd. De derde zoon Robert was militair en sneuvelde in Zeeland!

Huwelijk en gezin

Dirk van der Horst huwde Catharina van Varik en wellicht was dat de reden dat hun domicilie nu in Varik lag. Zij was de dochter van Goossen van Varick tot Wijenrade en Johanna van de Poll, die weer een dochter was van Johan van de Poll en Maria van Strijen en Zevenbergen. Het echtpaar kreeg echter geen kinderen, dus feitelijk was de familie Van der Horst uitgestorven. Dirk had wel een bastaardzoon Gijsbert bij ene Aleid Gerritsdr. En er is in de archieven ook nog een bastaarddochter Alfonsa gevonden van een onbekende moeder. Geboren in 1495.¹¹⁾

Dirk woonde in 1531 en in 1557 de vergadering van de Ridderschap van het Sticht bij en in 1555 werd hij gezien op de Riddercedul van Nijmegen, de vergadering van ridders in het Kwartier van Nijmegen en van de Veluwe.

Eén belangwekkend manuscript is bewaard gebleven, waarin eigenlijk bijna alles wat wij van hen weten vermeld staat. Het is het manuscript Sijen, dat dateert uit halverwege de 17e eeuw uit de collectie van de Hoge Raad van Adel

in 's-Gravenhage.⁶⁾ Daarin wordt de vondst verhaald van een beschadigde steen, gebruikt als dorpel in de west-ingang van de toren van de Nederlands Hervormde Kerk in Dodewaard.¹²⁾ Het bleek bij nadere bestudering een grafzerk van Namense steen te zijn. Er zijn vage-lijk inscripties op te herkennen, van een gotisch lettertype dat uit omstreeks 1550 moet dateren. Er staan wapens op met leeuwenkoppen en een adelaar die res-

steen ook de datum van overlijden van Dirk worden vastgesteld. Hij moet in de week van 3-8 april 1559 zijn overleden. Waarom het echtpaar in Dodewaard is begraven blijft misschien wel voor altijd een raadsel.

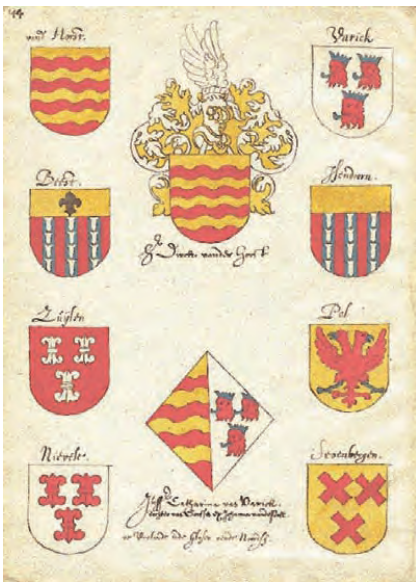
Gijsbert, Dirks aangenomen zoon, woonde bij zijn vader in en het was de bedoeling dat hij de burcht Ter Horst zou erven. Maar dat ging zomaar niet. Daarvoor was 'overheidstoestemming' nodig en Dirk moest wettiging aanvragen bij Karel V om Gijsbert tot zijn erfgenaam te mogen benoemen. Hij vroeg deze aan in 1533 en verkreeg (pas) in 1553 op de riddercedule toestemming om hem over zijn leengoederen te laten beschikken. Ook toen ging niet alles even snel!

Het blijkt niet helemaal goed te gaan met de gezondheid van Dirk. In 1557 maakte hij een testament waarin hij officieel zijn zoon Gijsbert als erfgenaam benoemde van al zijn goederen. In 1559 stierf Dirk van der Horst.

Gijsbert van der Horst

Gijsbert werd hij op 18 augustus 1557 met het HuysVarik beleend, maar ook de Hollandse Stichtse lenen kwamen op hem af. Dat gebeurde op 30 januari 1560. Gijsbert bezat nu twee kastelen! Dit wordt beschreven door Beelaerts van Blokland en blijkt ook uit de verhalen van Varik¹³⁾ waarin ons iets verteld wordt over hoe het verder met HuysVarik ging. En daaruit komen wij ook iets te weten over Gijsberts nageslacht.

Gijsbert huwde eerst met Johanna van Weerdenburg een later met Frederica van Hemert van Wadenoyen en blijkt twee zonen te hebben gehad: Dirk en Wolter van der Horst, onbekend van

Afb.3. Kwartieren van Dirk van der Horst en Catharina van Varik.¹²⁾

pectievelijk toebehoren aan de adellijke Betuwse geslachten Van Varick en Van de Poll, wat al wijst in de richting van Dirks vrouw Catharina (afb.3). De namen van de overledenen waren slecht te ontcijferen, maar de naam "Dyr" was herkenbaar. De conclusie werd dat hier Dirk van der Horst tot Nederhorst en zijn vrouw begraven moeten zijn geweest. Met grote moeite kon door die

welke moeder. Over Dirk geen berichten. Wolter trouwde met Maria Ridder en werd de volgende bezitter van het Huys Varik op 5 mei 1601. Vervolgens zijn hun zonen Gijsbert en Hendrik aan de beurt. Zoon Gijsbert krijgt het huis

Afb. 4. Kasteel Batestein bij Harmelen, Jan de Beijer 1745. (Wikipedia)

op 13 april 1621 en zijn broer Hendrik op 9 juni 1628. Deze tochtte zijn vrouw Maria Jans met het Huijs op 29 september en liet het testamentair na aan zijn nicht Johanna Catharina van Lanscroon en Cornelis van Schonenberg op 13 juli 1651. Daarna wordt de geschiedenis schimmiger....

Maar hoe ging het verder met Ter Horst?

Gijsbert bezat dus twee kastelen! Het wordt duidelijk dat hij van Ter Horst af wilde. Op 30 januari 1560, een jaar nadat zijn vader gestorven was en op dezelfde dag dat hij de erfenis ontving deed Gijsbert al weer afstand van Ter Horst. Het kwam in handen van Dirk van Zuylen van de Haer, gehuwd met Josina van Drakenburg, die het onmiddellijk reserveerde voor zijn vrouw als vruchtgebruik: zij werd 'getocht', d.w.z. het werd voor haar een levensverzekering.

In de familiekringen ontstond onenigheid over de juiste erfgenaam. Volgens Beelaerts van Blokland moet Dirk van Zuylen geweten hebben dat ook anderen aanspraak konden maken op de nalatenschap van Dirk van der Horst. Toch had Dirk van Zuylen onmiddellijk na de overname, zijn vrouw met dit nieuwe bezit getocht! Maar al op 22 januari 1560 had ene Herman van Zuylen verzocht beleend te worden met deze Stichtse lenen op grond van: *naeste in den bloede van den gheslachte VAN DER MEER ende VAN NEDERHORST*", en hij is in het gelijk gesteld!

Tabel II. Verwantschap tussen Dirk van der Horst en Herman van Zuylen

Alfer IV van der Horst	X	Maria van Hodenpijl
Odilia van der Horst	X	Johan van der Meer
Clementia van der Meer	X	Zweder van Zuylen
Herman van Zuylen	X	Barbara van Campen
Herman Hermansz. Van Zuylen		

Twee partijen stonden tegenover elkaar: Dirk van Zuylen van de Haer, Heer van Zevender en Herman van Zuylen van Batestein. De verwantschap tussen van der Horst en Herman van Zuylen, die tot de beslissing heeft geleid is afgebeeld in *Tabel II*.

De bron van deze verwantschap ligt dus al bij de (6de) dochter van Alfer IV van der Horst en Maria van Hodenpijl.¹⁴⁾ Zij trouwde met Johan van der Meer. Het paar woonde in *Huis ter Meer* te Maarsse. Uit hun nageslacht ontsproot kleinzoon Herman van Zuylen, wiens zoon het kasteel verkocht.

Vermoedelijk kunnen nog wel bronnen gevonden worden die preciezer inzicht kunnen geven in het verloop van deze zaak. Zo is er een formulierenboek van notaris Van Buytendijck (niet ingezien), waarin in 1555, dus al voordat Herman van Zuylen in beeld was, een advies gegeven wordt over “*de vererving van de heerlijke goederen inzake de erfgenamen van Dirk van der Horst*”. Dit werk is aanwezig in het archief van het Kapittel van Sint Pieter in Utrecht.¹⁵⁾

Volgens Wittert van Hoogland werd er een proces gevoerd voor het Hof Utrecht, waar op 31 juli 1563 de beslissing viel ten gunste van Herman van Zuylen. Volgens Beelaerts van Blokland viel het definitieve besluit op de Grote Raad te Mechelen op 9 november 1566 en legde Herman van Zuylen op 18 juni

Afb. 5. Goert van Reede van Saesfeld. Naar een schilderij op Renswoude.²⁾

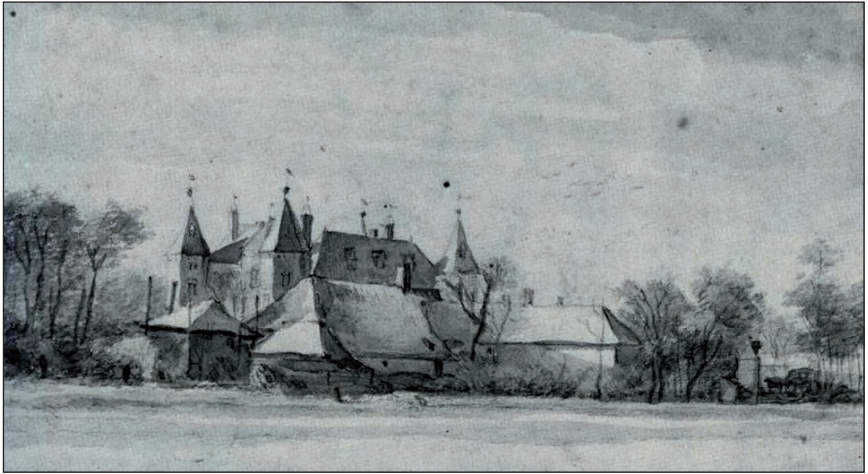
1568 de leeneed af bij koning Philips II en werd daarmee eigenaar van Nederhorst.

Herman van Zuylen was al sedert zijn jeugd in het bezit van het Huis Batestein bij Harmelen (*afb. 4*) en heeft tenslotte daarvoor gekozen. Op ca. 24 november 1579 verkocht hij het Ter Horst aan Goert van Reede van Saesfeld. Deze was al op leeftijd en op 29 april 1585 volgde zijn zoon Gerrit na de dood van zijn vader hem op (*afb. 5*).

Afb. 6a. Een van de oudste afbeeldingen van Kasteel Nederhorst, Roelant Roghman 1662/'63.

De 250 jaar oude geschiedenis met Van Wulven Van der Horst begon met een nieuw geslacht Van Reede en met een nieuw gebouw, het eerste waarvan we afbeeldingen bezitten – de oudste – getekend door Roelant Roghman in 1662/63 (*afb. 6a en 6b*). ■

Afb. 6b. Een van de oudste afbeeldingen van Kasteel Nederhorst, Roelant Roghman 1662/'63.

Noten en literatuur

- 1) Krol. De geschiedenis van Nederhorst den Berg. Arnhem, 1949.
- 2) E. Moes & K. Sluyterman, Nederhorst. In: Beelaerts van Blokland, Nederlandsche kasteelen. Amsterdam 1914.
- 3) H. Janssen & K. Loeff, De Haar. In: Kastelen en ridderhofsteden in Utrecht. Stichting Utrechtse kastelen, 1995
- 4) W.A. Beelaerts van Blokland, De afstamming van het Rotterdamsche regeeringsgeslacht van Zuylen van Nyevelt. Nederlandsche Leeuw 35, p. 207-211, 1917
- 5) J.M.M. Wielinga. De afkomst der Van Zuilen's en hun optreden in het Sticht. Maarsen 1982
- 6) Manuscript Sijen. www.kareldegrote.nl
- 7) Genealogie van Gelderen
- 8) Van Zuylen van Nievelt - Wikipedia
- 9) Jhr. E.B.F.F. Wittert van Hoogland. Genealogische en Heraldische bladen, 1913
- 10) Aqua Vitae NGV afd. Betuwe, 14(2), p.16-17, 2011
- 11) www.geni.com/Alfonso-Dirk-van-der-Horst
- 12) J. Belonje, Een zerkfragment van 1559 te Dodewaard. De Nederlandse Leeuw 74, p.169-169, 1957
- 13) Alex Olzheim, Uit de geschiedenis van Varik. 2013
- 14) Els N.G. van Damme. Alfer IV van der Horst met Maria van Hodenpijl op kasteel Ter Horst. Werinon 90, p. 42-48, 2016
- 15) Formulierenboek van de notaris J. van Buytendijck, 1592-1609. Archief Kapittel van Sint Pieter te Utrecht.

VERKRIJGBAAR BIJ DE HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Themanummers van WERINON:

Van blekerij tot wasindustrie. (1992) € 2,50

Onderwijs in Nederhorst den Berg. (1994) € 2,50

Petersburg – Een verdwenen buitenplaats. (1996) € 3,00

Nederhorst den Berg Speciaal. (2001) € 3,00

Religieus Erfgoed – Geloven in monumenten. (2005) € 5,00

De Willibrordkerk door de eeuwen heen. (2008) € 5,00

Historische Canon van Nederhorst den Berg. (2009) € 10,00

Parochie H. Maria Hemelvaart – Nederhorst den Berg en Nigtevecht 1811-2011. (2011) € 5,00

Kwartaalblad WERINON:

Losse nummers. (indien voorradig) € 3,00

Boeken:

Nederhorst den Berg tijdens de oorlog. *Willy van Deutekom e.a.* (1986) € 1,00

Om het vriespunt – 100 Jaar IJclub Nederhorst den Berg 1902-2002. *Jan Baar.* (2002) € 5,00

Warinschool 1881-1981 – Honderd jaar Christelijk Onderwijs
te Nederhorst den Berg. (1981) € 2,50

Nederhorst den Berg – Tussen Vecht en Eem. (1993) € 7,00

De Brug – Een eeuw wijzer. (1999) € 1,00

Het gemeentehuis van Nederhorst den Berg. *W.J. v. Deutekom/J. Jansen.* (1984) € 1,00

DVD:

Nederhorst den Berg anno 2001. € 10,00

Nederhorst den Berg 1965. € 10,00

Nederhorst den Berg door de jaren heen. € 10,00

De Willibrordkerk in ere hersteld. € 10,00

Streekarchief Gooi en Vechtstreek (SAGV)

Bezoekadres: Oude Enghweg 23, Hilversum.

Openingstijden: maandag en dinsdag 9.00 uur-17.00 uur.

Informatie: telefoon 035-6292646 en

www.gooienvechthistorisch.nl

dunnebier

print & marketing

Direct mail | Cross media | Fulfilment & MRM | Drukwerk & promotie

Nieuw Walden 6 • 1394 PB Nederhorst den Berg
+31 (0) 294 25 62 00 • info@dunnebier.nl
www.dunnebier.nl